

97

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ

2017ko uztaila

Mikel Urdangarin:

*«Bizitzaren alde basa
maite dut, emozio
erraldoien barruan
murgiltzea»*

IVAP

HERRI ARDURALARITZAREN
EUSKAL ERAKUNDEA

ERREPORTAJEA

**Bizi-testamentua:
azken erabakia,
nork bere esku**

Erakunde autonomiaduna
Organismo Autónomo del

**EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO**

EZTABAIDA

**Haurdunaldi
subrogatua,
elkartasuna ala negozioa?**

NORMALIZAZIOA

**Euskal hiztun berriak:
esperientziak, jarrerak
eta identitateak**

**INFORMAZIO ETA
KOMUNIKAZIOAREN
TEKNOLOGIAK**

**Gizarte-sareen
arriskuak enpresetan**

JULEN LINAZASORO

**JONE GOIRIGOLZARRI
ESTI AMORRORTU
ANE ORTEGA
JACQUIE URLA**

Zuzendaritza:

Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (IVAP)

Koordinatzailea:

Xabier Amatria

Diseinua, fotokonposizioa eta inprimatzea:

Itxaropena S.A.

Ilustrazioak: Concetta Probanza

Zenbaki honetako lankideak:

Xabier Amatria, Kaxildo Alkorta, Esti Amorrortu, Bego Arrate, Begoña Ayerdi, Urtzi Barrenetxea, Miel A. Elustondo, Irene Fernandez, Roberto González de Viñaspre, Jone Goirigolzarri, Iñaki Irasizabal, Luma, Julen Linazasoro, Beñat Olea, Ane Ortega, Maite Orue, Nerea Pikabea, Edurne Romano, Pedro Uribarrena, Jacquie Urla, Izaskun Zuntzunegi

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkarian argitaratutako artikulua berridatuz daitezke bai osorik, bai zatika, baina artikulua nondik atera diren aipatu behar da beti.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak ez ditu derrigor bere egiten artikulua eta kolaborazioetan agertzen diren iritzirik.

ISSN: 1576-5563

Legezko Gordailua: BI-1141-93

Egilea: Herri Arduralaritzaren

Euskal Erakundea
Donostia-San Sebastián 1,
01010 VITORIA-GASTEIZ.
Tel. 945 01 76 37
www.ivap.euskadi.net

Aurkibidea

- 2 Marrazkia**
BEÑAT OLEA
- 4 Pasadizoak**
Udaberria kukuka
KAXILDO ALKORTA
- 5 Pertsonaia**
Ainhoa Garmendia
NEREA PIKABEA
- 7 Gramatika**
Kanpoko herritar-izenak eta jatorri-adjektiboak eratzeko gomendioak. Euskaltzaindiaren 178. araua
URTZI BARRENETXEA
- 9 Erreportajea**
Bizi-testamentua:
azken erabakia, nork bere estu
MAITE ORUE
- 13 Lanean euskaraz**
Idazlagun: Euskaraz idatzitako testuak zuzentzeko prestakuntza zerbitzua
EDURNE ROMANO
- 14 Elkarrizketa**
MIKEL URDANGARIN:
«Bizitzaren alde basa maite dut, emozio erraldoien barruan murgiltzea»
MIEL A. ELUSTONDO
- [ARIKETAK]
- 19 Informazio eta komunikazioaren teknologiak**
Gizarte-sareen arriskuak enpresetan
JULEN LINAZASORO
- 20 Normalizazioa**
Euskal hiztun berriak: esperientziak, jarrerak eta identitateak
JONE GOIRIGOLZARRI
ESTI AMORRORTU
ANE ORTEGA
JACQUIE URLA
- 22 Eztabaida**
Haurdunaldi subrogatua, elkartasuna ala negozioa?
MAITE ORUE
- 27 Leihatila**
Bigarren aukerak
IÑAKI IRASIZABAL
- 28 Komunikazio elektronikoa**
Irakurtzeko modu berriak ulertzen pantailako testu egokiak idazteko
BEGOÑA AYERDI
- 30 Ba al zenekien?**
Notario-egoitzen trukea Bilbon, euskara ez jakiteagatik (1819)
ROBERTO GONZÁLEZ DE VIÑASPRE
PEDRO URIBARRENA
- 32 Hitzez hitz**
Meteorologiari buruzko euskarazko terminologia eguneratua, *Euskaltermen*
BEGOÑA ARRATE
- 34 Denbora-pasak**

Udaberria kukuka

KAXILDO ALKORTA

LAGUNA

Aurtengo udaberria ere joan zaigu ba! Udaberria, primabera, primadera.

«Kukuak esan eban, Santa Maria Martikoz ezpaetorren, bere ondrak egiteko». Bazen esaera hori Bizkaian, ez dakit irauten duen. Noiz da Santa Maria Martikoa? Martxoaren 25ean. Noiz hasten da udaberria? Martxoaren 21ean (bai eta ez). Kukua udaberri hasieran gure artean dugu normalean, horregatik haren enkargua: martxoaren 25erako hona etorria izan ezean, *ondrak egiteko*; alegia, hileta-meza ateratzeko, *ez egoteko* haren zain, ez zela agertuko.

Maiatzaren hasieran-edo entzun nion hegaztien nondik norakoak ikusteko eta ikasteko txipak jartzen dizkietenetako bati, harrিতa zegoela aurtengoan ez zuela-eta kukuaren kanturik entzun, eta ea irrati-entzuleek entzun zuten-edo. Laster erantzun zioten Bizkaitik, Gipuzkoatik, Nafarroatik, Iparraldetik –Arabatik?, ez dut gogoan–, baietz, eta behinekorik kuku gehien zebilela ere esan zion batek baino gehiagok. Halako erantzunek poza eman ziotela adierazi zien ornitologoak.

Kukua gurekin dugun sasoian, udaberrian, natura bizitu, dotore jantzi, apaindu eta pinpirindu egiten da. Ez da gure irudipen hutsa; hala da, eta hala zen lehen ere. Eta kuku harrozkoren batek udaberria berak ekartzen duela, natura berak bizitzen duela pentsatuko du beharbada. Artikoko izotz guztia urtzen bada, igarriko dio horrek; baita guk ere, baina oraingoz:

«Ustez izotzakin galdutako lorea, bizitasun berriaz apaintzen da udaberrian. Gelditzen diran sustraiak legortzen ezpadira, urrengo udaberrian erne berriak botako dituzte. Plántak

ikusten dire eártzen ta iltzen [...] eta berriró primabéran berdátzen. Udaberriak kanpoari eragiten dion aldaera zoragarriari begiraturik... Udabarriak eskeintzen eutsazan bere erakarpen eta enkantu pozgarriak. [Udaberria], usai gozozko janzki zuriaz, / erregiñ baten antzera».

Eta nola den: udaberriak esperantza sortzen digu eta horregatik esperantzaren ikur ere bada.

«Jainko maitea, noizko daukazu [Euskal-herri] horrentzat udaberria? Noizbait ere udaberria etorri zen. Igaro da munduko nekea [...], eta etorri da zuentzat betiko doatasunaren udaberria. Pixka-banaka aunditzen ere / asiko gera geroa, / andikan urte batzuetara / udaberriko giroa».

Maitasunean ere eragina du.

«Berriz ere asiko gerala tximeletak udaberrian bezala alkar-maitari. Maitetasun azia... / ene udaberria; / neskatx tankeraduna / ta urdiñez jantzia!».

Txorien alaitasuna

«Txoriak edertzen dü bere habia udaberrian. Udaberria lurraren jabe zan. Baso aldea, txori jai bete-betea. Udaberrian kabi epelean lenbizikoz idoro oi ditugun arrautzatxuak. [Txepetxa] udaberrian dozuz / umetxuak azten / zugatz-zuloan edo / orma zarren baten».

Zoriontasuna, bakea

«Atzo zan nire etxean agaz uda barria, / gaur bera бага au jat negu baltz illunpea».

Gaztetasuna, sasoia

«Udaberrian zaude, gaztetxo. Ez alperrik galdu udaberria. Nahiz ez zen adinaren primaderan [emazte-kia]. Goza ongi, lehenik, biziaren primaderaz. Primaderaren iduria da gizonen gaztetasuna». Bai ote da hirurogeita hamabost primaderako andreren edo gizonen aipamenik?

Hau bai ederra:

«Uda berri gozoa bethikoz da ethorri. Badira tokiak beti udaberrian bizi diranak. Bainan mendi zoko hartan bethiko primadera zen. Urte guzia da primabera».

Ez da arantzarik gabeko arrosarik, ezta inolako minik gabeko udaberriarik ere, eta «habia egin deneko, txoria hil», horrelakorik ere baditu primaderak. Txantxangorri bikote batzuek edertotxo igartzen diote, beren arrautzak kukuak jan edo habiatik kanpora bota eta, *ordainez*, kuku emeak bereak erruten baitizkiete habia hartantxe. Txantxangorri gaixok guraso lanak euren gain hartu eta eurak baino handiago diren kukukumeak atera eta hazi behar izaten dituzte. Bidezkoa al da hori? Zergatik ote ditu naturak horrelako apetak?

Aurtengo udaberria joan zaigu: «Uda berria joan zan, / bere kuku soñuakiñ. Udaberriak alde egin eta kukuak harekin».

Kukua ere laster isilduko da: «Kukuak egiten du maiatzean kuku, garagarrilean geratzen da mutu».

Eta mutil kokkorretan kukuka ibiltzen ginenean ku-ku deidar egin eta ezkutatzten ginenez... ■

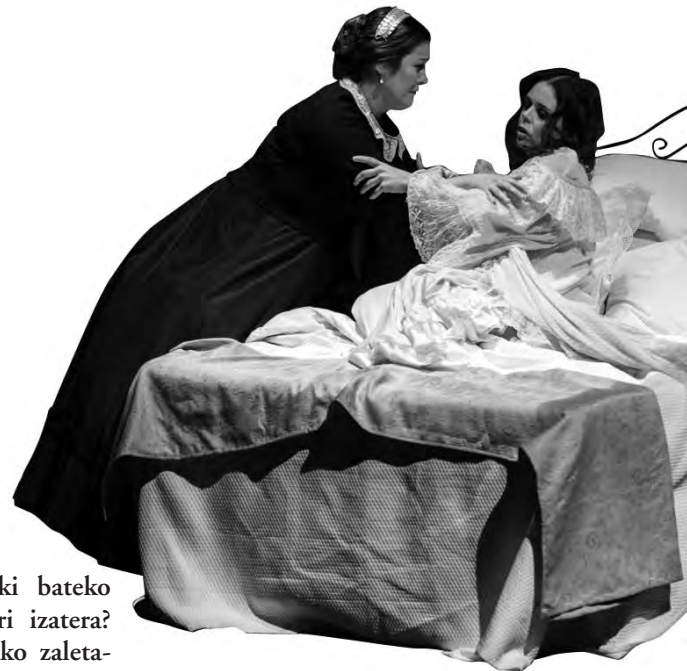
AINHOA GARMENDIA,

SOPRANOA:

«Euskal Herrian operara joateko aukera eskaini behar zaio jendeari»

NEREA PIKABEA

KAZETARIA

Rigolettoren doinuek bete-betean harrapatu zuten Ainhoa egun batez, eta, geroztik, operaren sarean harrapatuta segitzen du. Pasioz bizi du opera Legorretako abeslariak. Gaur egun daukan mailara iristeko, lan asko eta zorrotza egin du nerabegarotik dagoeneko 42 bete dituen abeslariak. Leipzig eta Donostia artean bizi da egun. Seme-alaba txikiak musikan zaletu, buruari eragin, proiektu berriak sortu eta Donostian opera zaletasuna zabaltzeko ahaleginetan dihardu Opus Lirica proiektuaren bitartez.

Nolatan iritsi da herri txiki bateko herritar bat operako abeslari izatera? Familiatik datorkizu operarako zaletasuna?

Ez, nire familian ez da inor izan operan kantatzen zuenik. Ni, txikitan, akordeoia ikasten hasi nintzen, Pello Ramirezekin Legorretan, beste aukerarik ez zegoelako. Pellok behin baino gehiagotan esaten zidan ahots ederra nuela eta ea ez ote nuen gogorik koruren batean abesteko. Hala, 14-15 urterekin Ordiziara joan ginen bizitzera, eta bertako Oroith abesbatzan hasi nintzen abesten. Koruaren zuzendariak, Amalia Ibañezek, kantuko eskolak ematen zituen, eta ikasten hasi nintzen. Abesteko erraztasuna nuen, eta batere beldurrik ez. Izugarri gustatzen zitzaidan abestea. Eta, egia esateko, oso azkar joan zen dena. Berehala hasi nintzen Donostiako Orfeoian abesten.

Jauzi handia eman zenuen, beraz.

Bai. Bertako kantu eskolan hasi nintzen. Bakarlari gisa ere abestu nuen Orfeoia-rekin. Han ari nintzela, 17 urterekin, Orfeoiko abeslari batzuekin Verdiren *Rigoletto* ikustera joan nintzen Bilbora, ABAO-OLBERa. Liluratuta geratu nintzen! Orduantxe aitortu nion neure buruari neuk ere horixe egin nahi nuela. Arrasto nabarmena utzi zuen opera hark nigan. Niri abestea eta antzeztea, biak gustatzen zitzaizkidan. Handik gutxira, Madrilera joan nintzen kantua ikastera. Udako ikastaro batean, Poloniako kantu irakasle bat ezagutu nuen, Helena Lazars-

ka, eta Vienara gonbidatu ninduen bere eskolak hartzera. Hango eskolan hasi nintzen, Gipuzkoako Aldundiaren beka bati esker. Hiru urte egin nituen Vienako unibertsitatean. Geroago, Marseillako opera estudio batean ikasten egon nintzen. Han ezagutu nuen gerora Leipzige-ko zuzendari izango zena eta kontratatu egin ninduen bertako Operan kantatzeko.

Beraz, Marseillan hasi zenuen Alemaniako bidea?

Hori da. 2001etik 2009ra bitartean Leipzige-ko Operako bakarlaria izan nintzen. Aldi berean, emanaldi asko eskaintzen nituen Alemaniatik kanpo. Halako batean, aukeratu behar izan nuen Alemanian neukan lan finkoaren eta kanpoko emanaldien artean, ez baitziren bateragarriak. Azkenean, Leipzige-ko lan finkoa uztea erabaki nuen, kanpoan egiten nuen lana artistikoki aberasgarriagoa zela uste bainuen.

Beraz, esan daiteke gaur egun zuk aukeratzen duzula zein opera mota edo zein obra abestu nahi duzun.

Momentu honetan opera gutxiago egiten dut; horretarako askatasuna daukat. Ez dut opera gehiago egin nahi, zeren obra bat behar bezala prestatzeko ordu asko behar baitira, eta, horrez gain, asko bidaiatu eta denbora luzeak eman behar

baitituzu kanpoan, esaterako. Kontzertuak ematen aritzen naiz, kontzertuek opera prestatzeak baino dezente denbora gutxiago eskatzen baitute. 2014an, Opus Lirica sortu nuen Donostian, eta, une honetan, hori da nire proiekturik garrantzitsuen.

Zein da Opus Liricaren helburua?

Opera denboraldi bat sortzen ari gara Donostian. Urtean hiru antolatzen ditugu, eta, horren ondorioz, urtean hiru hilabete egiten ditut Donostian. Beste eragile batzuekin hartu-emanetan hasi gara kanpoan ere koprodukzioak egiten hasteko.

Abeslari batek edozein obra abes dezake? Ahotsak edozer abesteko ahalmena du?

Ez, ahotsak baditu bere mugak. Garrantzitsua da jakitea ahots bakoitzari ze errepertorio dagokion. Ez da komeni opera oso desberdinak batera abestea, ahotsak asko sufritzen baitu. Ahots bakoitzak bere ezaugarriak ditu, eta komeni da norberak bere ahotsaren nortasun hori ezagutzea. Errepertorioa ondo aukeratzeari garrantzitsua da. Ni horrekin oso zorrotza izan naiz beti.

Nola definituko zenuke zure ahotsa?

Ahotsa adinarekin eraldatzen joaten da. Urteak pasa ahala, eta gorputza aldatzen doan heinean, jaitsi egiten da ahotsaren tonua. Nik ahots altuagoa nuen gazteagoa nintzenean, baina, urteen poderioz, lirikoago bihurtu da. Beraz, esan daiteke soprano lirikoa naizela gaur egun, koloratura duen ahotsa dudala.

Asko zaindu beharko duzu ahotsa. Nola egiten duzu?

Ahotsa zaintzeko gauzarik garrantzitsuen teknika lantzea da, muskuluak ondo lantzea, agertokira beldurrik gabe ateratzeko. Ni ez naiz sekula agertokira atera notak dagokion moduan abestuko ez ote ditudan beldur. Urte askotako lana da. Eliteko kirolariak gara. Operan abesteko, sasoi betean egon behar duzu, aktorea izan behar duzu, asko mugitu behar duzu taula

gainean. Dena zaindu behar da: ahotsa, elikadura, kirola egin, lo egin, atsedean hartu. Oso zorrotza naiz horretan.

Zer datorkizu burura jendaurrean kantari ari zarenean?

Musika egiten ari zarenean, erabat zentratuta egon behar duzu egiten ari zaren horretan; ezin duzu beste ezertan pentsatu. Garrantzitsua da zure barruarekin eta musikarekin konektatuta egotea. Eta abesten duzun nota bakoitza sentimenduarekin eta adierazkortasunarekin abestea. Entzuleak zurekin konektatuta daudenean nabaritu egiten da, ia-ia arnasarik hartu ere egin gabe, zuri begira egoten dira; ezulik ere ez da entzuten. Zoragarria da hori.

Zein da zure operarik kutunena?

Urte askotan abestu izan dut *Las bodas de Figaro* operako Susanaren papera. Izugarri maite dut rol hori, oso koloretsua da, eta asko gozatu dut interpretatzen, antzerki asko baitauka. Baina 2013an, *La Traviata* abestu nuen lehen aldiz, eta, geroztik, hori da nire obra kutunena. Orain horixe abestu nahiko nuke. Orain dela bospasei urte ez neukan ahotsa prest *Traviata* abesteko; orain, ordea, bai. Orain badut behar dudana heldutasuna, eta nire ahotsari ondo egokitzen zaio obra hori.

Zer egin daiteke Euskal Herrian opera zaletasuna sustatzeko? Nola erakar daiteke jendea operak ikustera? Heziketan al dago gakoa?

Bai, heziketak badauka zerikusi handia. Alemanian, esate baterako, askoz ere aurreratuago daude. Hortik hasi beharko ginatke hemen ere. Ingelesa eta matematikak ikasten diren bezala ikasi beharko litzateke musika ere. Nik uste dut Euskal Herrian zaletasuna egon badagoela, baina operara joateko tradiziozik ez. Beraz, jendeari aukera bat eskaini behar zaio. Donostian emanaldia dugun egunetan, eskolako umeak ekartzen ditugu entseguetara, eta umeak liluratuta

egoten dira, erabat harrিতuta geratzen dira. Gazteekin ere antzeko zerbait egiten dugu. Askorentzat lehendabiziko aldia izaten da, eta erabat harrিতuta geratzen dira. Nik uste dut jendeak irudi okerra duela operari buruz; pentsatzen du aspertu egingo dela.

Zein garapen ari da izaten opera? Konposizio berriak egiten dira?

Gaur egun operan klasikoan egiten diren konposizioak nahiko modernistak dira, entzuteko zailak. Ez dut uste hori denik operaren garapen naturala. Musikalak dira operaren garapen naturala. Musikalarietan, gaur egungo musika egiten da, abestu egiten da eta istorio bat kontatzen da. Hori da, nire ustez, gaur egungo operaren modernoa.

Orain zein proiektu dituzu eskuartean?

Opus Liricarekin nabil buru-belarri, Donostian opera emanaldiak bultzatzeko helburuarekin. Gero, proiektu berri batekin ari naiz beste hiru musikarirekin eta bertsolari batekin batera: German Ormazabal, Pello Ramirez, Garikoitz Mendizabal eta Andoni Egaña. Iruñeko Baluartean, Azkoitian eta Oñatin egingo ditugu emanaldiak. Euskal kantu tradizionalak eta kantu modernoagoak eskainiko ditugu. Horrez gain, Siriako gitarra-jotzaile batekin nabil Alemanian, beste proiektu bat lantzen.

Alemanian egonkortuta zaude ala gustatuko litzazuke Euskal Herrira etortzea?

Ez dut epe luzerako planik egiten. Momentuz, oso gustura nago oraingo bizimoduarekin. Alemanian oso gustura bizi naiz. Bizimodu lasaia daukat, kalitate handiko hiria da Leipzig eta ongi bizi naiz han. Gainera, kultura aldetik aberatsa da. Baina ederra litzateke Donostian bizitzea ere. Oraingo ez daukat Leipzig uzteko asmorik. Bi urterako joan nintzen, eta hamasei urte daramatzat bertan. Baina bihotza irekita daukat datorrenari heltzeko. ■

Kanpoko herritar-izenak eta jatorri-adjektiboak eratzeko gomendioak Euskaltzaindiaren 178. araua

URTZI BARRENETXEA

HIZKUNTZA NORMALKUNTZAKO TEKNIKARIA (IVAP)

Euskaltzaindiaren 178. arauak 2015-2016 bitartean akademiak hartutako hainbat erabaki biltzen ditu¹. Izenburuak dioenez, kanpoko herritar-izenak eta jatorri-adjektiboak sortzeko zenbait irizpide gomendatzen dira bertan. Artikulu honen bidez, arauaren edukien berri eman nahi dizuegu modu labur batean. Horrela bada, eta ezertan hasi aurretik, komeni da izenburuko kontzeptu bi horiek argitzea. Izan ere, zer ulertzen dugu herritar-izen diogunean, eta zer jatorri-adjektibo diogunean?

Herritar-izenak, izan, toponimo edo leku-izenetatik eratorritako izenak dira. Hala, *Belgika* leku-izenetik dator *belgikarra* herritar-izena.

Jatorri-adjektiboak, berriz, iturri beretik eratorritako izenlagun erreferentzial edo erlazio-adjektiboak dira. Baina, hauen kasuan, erreferentzia zabalagoa da, ez baitira oinarritzen lurraldean soilik, kultura edo hizkuntza ere izan baitaiteke erreferentzia. Adibide bat: *frantziar literatura* ez da soilik Frantziakoa, frantsesez egindako gutzia baizik.

Ortografiari dagokionez, izen eta adjektibo hauek, orokorrean, xehez idazten dira. Hala ere, jatorri-adjektiboak izengoitiak badira, letra larriz hasita idazten dira; esaterako, *Eszipion Afrikarra*. Hala ere, jatorri-adjektiboa, leku-izen baten parte bada, letra larriz hasita idazten da: *Kongo Belgikarra*.

Herritar-izenak eta jatorri-adjektiboak eratzeko bi bideak

Leku-izenetatik abiatuta herritar-izenak eta izenlagun erreferentzialak sortzeko, oro har, bi bide ditu euskarak: mailegatzeta eta eratorpena.

Mailegatzeta ez da prozedurarik erabiliena, baina zenbait mailegu aski ezagunak dira eta erabat hedatuta ditugu; gehienak hiztegietan daude jasota: *frantses, aleman, espainol, bretoi...*

Eratorpena da, aldiz, euskaraz gehien darabilgun baliabidea aipagai diren izenak eta adjektiboak eratzeko. Horretarako, leku-izenari berari *-(d)(t)ar* atzizkia eranstean zaio.

Puntu honetan gaudela, eratorpen bidezko leku-izenak sortzean egiten diren bi akats aipatu behar dira. Batetik, atzizki desegokia jartzearena dugu; izan ere, zenbaitetan ikus dezakegun *-iar* aldaera ez da onargarria: **iraniar (irandar)*.

Bestetik, atzizkia leku-izen osoari erantsi behar zaio, eta ez haren zati bati, erdal herritar-izenari edo erdal herritar-izenaren parte bati. Halako hibridoak ez dira zuzenak: **europar (europar)*, **kanadiar (kanadar)*, **egipziar (egiptoar)*.

Esan bezala, eratorpen bidezko herritar-izenak eta jatorri-adjektiboak leku-izenari *-(d)(t)ar* atzizkia erantsiz osatzen dira. Baina noiz *-ar*, *-dar* edo *-tar*?² Euskal Herrikoen kasuan, tradizioak finkatu³ du leku bakoitzetik eratorritako forma.

Eta atzerriko herritar-izenekin?

Bertako leku-izenentzako atzizki-formak zehaztuta daude, baina zein irizpideren arabera aplikatu atzizki egokia kanpoko leku-izeni? Lehenik eta behin, esan behar da Euskaltzaindiak badituela argitaratuak *exonomastika* edo kanpoko leku-izenen formak finkatzeko zenbait arau; besteak beste, 38.a («Munduko estatu-izenak, herritarren izenak, hizkuntza ofizialak eta hiriburuak»), 142.a («Antzinateko eskualdeen euskarazko izenak») edo 147.a «Antzinateko hirien euskarazko izenak». Akademiaren webguneko Onomastika atalean kontsulta daitezke onartutako forma horiek guztiak.

Hala ere, kasuistika guztia arautzea ezinezkoa izanik, Euskaltzaindiak, 178. arau honen bidez, **analogiaz baliatzea** gomendatzen digu kanpoko herritar-izenen eta jatorri-adjektiboen formak finkatzeko. Alegia, tradizioak euskal leku-izenetarako zehaztutako irizpideak aplikatzea kanpoko leku-izen jakin bati *-ar*, *-dar* edo *-tar* aldaera ezartzeko.

Laburrean, hauexek dira atzerriko leku-izenetatik herritar-izen eta jatorri-adjektiboak eratzeko **Euskaltzaindiak gomendatutako gidalerroak**. Ikus dezakegu joerak argiak direla, baina badira salbuespenak ere, horietako gehienetan badu zerikusirik eufoniak⁴.

¹ 2015eko ekainaren 26an, Baionan; irailaren 25ean, Elizondon, eta azaroaren 27an, Bilbon, onartua. Letra larrien erabilerari buruzko oharra, 2016ko irailaren 30ean, Iruñean, onartua.

² Gure bi auzo-erdatan atzizkien kasuistika konplexuagoa da: *austriaco, tudelana, bonaerense, manchega, español, israelita, Bayonnais, Cairote, Chamoniards, Parisien, Bruxellois...*

³ Euskaltzaindiaren izendegian daude jasota.

⁴ Adibidez, bi silaba baino gehiago izanik *-a* letraz bukatzen diren leku-izenetan, *-ar* aldaera erabiltzen da, baina azken silaba *-rra* baldin bada, nekeza litzateke *-ar* atzizkia erabiltzea (**calahorrarak* → *calahorrotarrak*).

Herritar-izen eta jatorri-adjektibo konposatuak

Elkartutako bi leku-izenetan ere oinarritu daitezke aipagai ditugun izen eta adjektiboak. Halakoetan, bi modutara era daitezke.

Alde batetik, forma konposatu jasoen kasua dugu. Horietan, lehenengo osagaia *-o* letraz amaitzen da: *afro-amerikarra*, *albano-kosovarra*...

Egitura egokiak dira, besteak beste, leku-izenak izendatzeko (*Sudan Anglo-egiptoarra*, *Anglo-normandiar uharteak*) edo izen abstraktuak (*tradizio judu-kristaua*) eratuzko.

Horrez gain, forma konposatu jasoena bide egokia da ere adjektibo-izaera gailentzean, hau da, adjektiboaren esanahia *nolako* denean, eta ez *nongo* (*musika afro-brasilarra*, *zuzenbide anglo-amerikarra*).

Ortografiari dagokionez, forma konposatu horiek guztiak, koordinazio elkar-teak diren neurrian marratxo idaztekoak dira. Salbuespen liriteke leku-izen konposatuetatik eratorritakoak: *latino-amerikar* (**latino-amerikar*), *eurasiar* (**eu-ro-asiar*); *indoeuropar* ere salbuespena da.

Beste aldetik, izen bizidunei laguntzen ez dieten zenbait kasutarako, Euskaltzaindiak **tandem elkarre formen** osatzea gomendatzen du, eta, hala, *ardatz franko alemaniarren orde*, *Frantzia-Alemania ardatza* motako egituretara jotzea⁵. Arau-gomendioan irakur dezakegunez, «Badirudi tandem elkarre egokiagoak gertatzen direla euskaraz adjektibo konposatuen bidezkoak baino». Horrela bada, ardatzak, gerrak, itunak, mugak eta antzeko egiturak izendatzeko bide egokia dugu leku-izenak elkartzearena:

⁵ Frantziaren eta Alemaniaren arteko ardatza parafraasi ere zuzena da, baina ez da horren sintetikoa.

LEKU-IZENA BOKALEZ AMAITUA

Leku-izenaren amaiera	Atzizkiaren aldaera	Adibideak eta salbuespen arautuak
a (silababakarra edo bi silabakoa)	-tar	ghnatar, txinatar, kubatar, mantxatar... Salb.: maltar, troiar
a (bi silaba baino gehiagokoa)	-ar	tiranar, bartzelonar, erroixar, pikardiar... Salb.: andorratar, erromatar, judeatar
e	-tar	sanjosetar, eiretar, txiletar, herbeheretar... Salb.: kottear, trinitatear
i	-ar	kigaliar, burundiar, helsinkiar, aragoiar... Salb.: afrikaerditar, uruguaitar...
y	-iar (y→i)	konakriar, canterburiar
o	-ar	egiptoar, sarajevoar, damaskoar, osloar Salb.: kairotar, tokiotar, santiagotar
u	-ar	estatubatuar, emirerribatuar, korfuar Salb.: perutar, katmandutar, bakutar

LEKU-IZENA KONTSONANTEZ AMAITUA

Leku-izenaren amaiera	Atzizkiaren aldaera	Adibideak eta salbuespen arautuak
l/m/n	-dar	kabuldar, madrildar, berlindar, kamerundar, leondar
f, g, j, p, q, r, s, x, z	-tar	aljertar, londrestar, burgostar, gaziantepatar Salb.: piangiangdar
h (kontsonante ondoren)	h-aren aurreko kontsonanteari dagokiona	phnompindhatar, bangladeshtar, karabakhtar, bandaacehtar
h (bokala ondoren)	-tar	ramallahtar, kermanxahtar
ts	-star	(Txerepovets) txerepovestar
tx	-xtar	(Felanitx) felanixtar
tz	-ztar	(Metz) meztar
k/c	-tar	uruktar, quebecatar, newyorktar,
t	-ar	bukarestar, budapestar, beirutar, taxkentar
d	-ar	belgradar, islamabadar, txadar, riadar

Ardatz Franko-alemaniarra	→	Frantzia-Alemania ardatza
Gerra austro-prusiarra	→	Austria-Prusia gerra
Aliantza Franko-errusiarra	→	Frantzia-Erusia Aliantza
Itun Franko-italiarra	→	Frantzia-Italia Ituna
Muga austro-italiarra	→	Austria-Italia muga

Neurritz kanpoko erabilera

Bukatzeke, esan behar dugu Euskaltzaindiaren 178. arauak *Leku-izen + -(d)t/ar* egituraren neurritz kanpoko erabilera ohartarazten digula. Izan ere, sarritan, eratorpen bidezko izenlagunen orde, egokiagoak dira leku-genitibo bidez eratutako formak, batez ere *auzo*, *herri*, *probintzia* eta gisako izenekin; baita erdal izendapenetan adjektiboak erabiltzen direnean ere.

Adibide desegokiak	Adibide egokiak
Zorrotza auzo bilbotarrean kokatua	Bilboko Zorrotza auzoan kokatua
Segoviako probintzia espainiarretik	Espainiako Segovia(ko) probintzia
Laranja valentziarrak	Valentziako laranjak
Espainiar Konstituzioa	Espainiako Konstituzioa
Frantziar estatuko euskal etxeak	Frantziako (estatuko) euskal etxeak
Venezuelar petrolio	Venezuelako petrolio
Mendigune asturiarra	Asturiasko mendigunea
Badia Handi australiarra	Australiako Badia Handia

Hala ere, bide hori erabili behar da izendapenaren esanahia *nongo* ez baizik eta *noren mendekoa* edo *nolako* denean. Adibidez: *Polinesia Frantsesa*, *Kongo Belgikarra*... ■

Bizi-testamentua: azken erabakia, nork bere esku

MAITE ORUE
KAZETARIA

Nola hil, edo nola ez duzun bizi nahi. Bizi-testamentuarekin, pertsonak beren bizitzarekin zer egin aurrez erabaki dezakete. Horrela, erabakitze ahalmenean ez dutenean, medikuek kontuan hartuko dute haien nahia.

Azken erabakia hartzea ez da erraza, eta ez da nolnahi hartzeko modukoa. Horregatik, kontzientziario lana egitea eta herritarrei laguntza ematea helburu duen legea onartu zuen Eusko Legebiltzarrak 2002. urtean. Sanitatearen arloko Aldez Aurreko Borondateei buruzko abenduaren 12ko 7/2002 Legearen bitartez, herritarri onartzen zaio berari dagozkion erabaki klinikoei buruz bere borondatea aldez aurretik adierazteko eskubidea. Giza duintasunarenganako errespetua dago arau horren oinarrian, eta duintasun hori babestea eta bizitzaren bukaran pertsonen autonomia bideratzea du helburu. Baina, nola egin? Helburu hori behar bezala bete ahal izateko, ezinbestekoa da bizi-testamentuari buruz herritarrek ondo informatzea, gai horretan planteatu daitezkeen hainbat arazo konpondu ahal izateko.

Bizi-testamentua erredaktatzea pazientek bere aurretiazko borondateak idaztea litzateke. Hala, herritarrek, beren balio pertsonalen arabera, beren osasunari dagozkien erabakietan inplikatzeko eta gogoeta egiteko prozesu positibo gisa ulertu behar da bizi-testamentua, mediku, paziente eta familiaren arteko harreman-markoan. Testuinguru horretan, bizi-testamentua egin nahi dutenek jakin behar dute dokumentu bat, sinadura bat edo lege bat baino gehiago dela. Horregatik, familiarekin, ingurukoekin eta medikuekin azken borondate horiei buruz hitz egitea eta hausnartzea gomendatzen dute medikuek.

Baina, jakin behar da aldez aurreko borondateak baduela oinarri etikoa. Norbe-

raren bizitzaren kudeaketa errespetatzeak berekin darama pertsona heldu, gaitu, ondo informatu eta derrigortu gabeko guztiek tratamendu zehatz bat onartzen duten edo ez erabakitzeko eskubidea. Nork, bere ustez, beretzat egokia den tratamendua erabakitzeko eskubidea dauka, batzuetan medikuen irizpideekin bat egiten ez duen arren.

HELBURUAK

Aldez aurreko borondateek bete behar duten helburu nagusia da, pazientek erabakitzeko ahalmena galdu duenean, hari eman behar dioten osasun arreta aldez aurretik adierazitakoaren arabera izango dela ziurtatzea. Bestelako helburu batzuk ere baditu; hala nola, erabaki sanitarioak hartzeko prozesua hobetzea, gaixoaren ongizatea optimizatzea eta hurbilekoen atsekabea arintzea. Hala, Osakidetzako profesionalen aburuz, aldez aurreko borondateak tresna baliagarriak dira elkarrizketa hobetzeko eta asistentzia harremana errazteko, bai gaixo eta bere ingurukoentzat zein profesionalentzat.

Ondorioz, aldez aurreko borondateak lirateke gaixoaren eskubidea babesteko modurik onena, gaixo horrek bere iritzia adieraztea ezinezko duenean. Izan ere, pertsona batek geroago hartu edo errefusatu nahi dituen osasun zainketak aldez aurretik planifikatu ditzake. Erabakiak medikuaren eta pazientearen arteko harremanaren emaitza izan beharko dira, eta, ahal den neurrian, pazientek izendatutako ordezkari baten parte hartzearekin eginda.

Hori guztiori modu egokian egitea du erronka Osakidetzak, eta profesionalak formatu nahi ditu, paziente eta herritarrei arlo horretan zerbitzu egokia emateko asmoz. Gizarteak, oro har, gaiarekiko ezjakintasuna duelako abiarazi zuen Osakidetzak aldez aurreko borondateen programa, pazienteei eta familiei egoki aholkatzeko, hain zuzen ere.

Baina, zer da, zehatz-mehatz, aldez aurreko borondateen dokumentua? Testu idatzia da, eta mediku arduradunarentzat izaten da. Dokumentu horretan, adinez nagusia den pertsona batek, epaile batek horretarako ezgaitu ez badu, modu librean eta legezko betebeharrei jarraituta kontuan hartzeko nahiak adierazten ditu; hots, bere borondatea adierazteko gai ez denean kontuan hartu beharreko nahiak dira idatzita utzi behar dituenak. Gerora, mediku arduraduna, talde sanitarioa eta osasun arretarako sistema behartuta daude aldez aurreko borondateen dokumentua kontuan hartzea eta aplikatzera, betiere legeak ezartzen duenaren arabera.

Dokumentu hori egiterakoan, egileak ordezkari bat edo batzuk izenda ditzake. Ordezkari hori (edo horiek) haren solaskide baliaduna izango da mediku edo talde sanitarioaren aurrean, eta ordezkari egingo du bere borondatea adierazi ezin duenean. Osakidetzako adituek diote ordezkariak izendatzea eta familia prozesuan inplikatzeko garrantzitsua dela; ez da derrigorrezkoa, baina hala egitea gomendatzen dute.

Aldez Aurreko Borondateak adieraztea, edota, bizi-testamentua egitea

Gero eta gehiago dira beren bizitzako azken erabakiak idatziz uztea erabakitzen duten herritarrak. Hala ere, gizarteak ba al daki zer den dokumentu horretan adierazi behar dena? Osakidetzak zalantza horiek argitzen lagundu nahi die herritarrei. Horretarako, Osakidetzaren atarian (www.osakidetz.euskadi.eus) informazio eguneratua eta osotua jarri dute.

Era berean, aldez aurreko dokumentuan zertzuk adieraz daitezkeen ere argitu du Osakidetzak. Hona hemen, aldez aurreko borondateen dokumentuan jaso daitekeena:

1 Bizi-printzipioen adierazpena eta norberaren aukerak. Bertan baloreen hierarkia ezartzen da, eta, horren ondorioz, eremu sanitarioan hartu behar den edozein erabaki hartzen orientatu behar duten irizpideak. Bizitzaren azken momentuekin, edo mugatze fisiko edo psikikoko beste egoera larri batzuekin zerikusia duten balore eta aukera pertsonalak sar daitezke. Aipatutakoez gain, beste zehaztasun batzuk ere bildu daitezke

dokumentuan, esaterako, bizitzaren amaierako azken zainketak non jaso nahi diren (ospitalean, etxean...), organo-emailea izateko borondatea, asistentzia erlijiosoa jaso nahi den edo ez, autopsia egitea nahi duen edo ez, gorpua azterketa anatomikoetarako eman nahi den, eta abar.

- 2** Egoera sanitario zehatzak zehaztu daitezke. Tratamendu edo zainketa jakin batzuk onartzea edo errefusatzeko nahi den, batez ere, aukera eboluzio-aurreikuspenei buruzko informazioa edukitzean denean (gaixotasun kronikoen kasuan bezala).
- 3** Aurretik ikusitako egoeretan egin daitezkeen jarduera medikoekin zerikusia duten jarraibideak eta mugak ere jaso ditzake pazienteak. Hau da, behin-behineko edo betiko ezintasun kasuan zeintzuk tratamendu edo zainketa jaso nahi diren, eta zeintzuk ez. Esate baterako, eska daiteke bizi-euskarriko neurriak ez aplikatzeko, edo kentzeko, aplikatu baldin badira. Zenbait adibide jartzekotan, bihotz-biriketako bizkortzea, dialisia, lotura arnasgailu batekin, bizitza luzatzeko elikadura edo hidratazio artifizialak.
- 4** Ordezkarri bat edo batzuk aukeratu daiteke. Talde sanitarioaren aurrean solaskide balioduna izan dadin, pazienteak bere borondatea adierazi ezin duenean, eta jarraibideak bete eta interpretatzean ordezka dezan. Ordezkarriak izendatzen direnean, honako hau zehaztu behar da dokumentuan:

- Ordezkarriak ordezkatuaren borondatea ezagutzen duela.
- Erabakitzeko aurre-prozesuan parte hartu duela.
- Ez duela dokumentuaren edukiaren aurka egingo, eta bertan adierazitako irizpide eta jarraibideen arabera jokatu duela.
- Kontuan izanik ordezkarriari esleitutako funtzio eta erabakiek duten berebiziko garrantzia, saiatu behar da edozein motatako interes-gatazkak eraginik ez edukitzean, eta ziurtatu behar du hartzen diren erabakiak pazientearen mesederako izango direla. Legeak zehazten du ezin dutela ordezkarri izan, ez dokumentuaren lekukoek, ez aldez aurreko borondateak aplikatu behar dituen mediku arduradunak, ez dokumentua egiten duen pertsonaren atentzio sanitarioa finantzatzen duten erakundeetako pertsonalak. Ordezkarri izateko eskubide izango dute, ordea, lotura afektiboagatik edo pazientearen familiarterko izateagatik pazientearen interesei lehentasuna eman ahal dietenek.
- Familiak badakiela ordezkarria nor izango den.
- Ordezkarri bat baino gehiago aukeratzeko gero, ezinbestekoa da lehentasuneko hurrenkera ezartzea, eta bertan adieraztea zein den ordezkarri titularra eta zein ordezkoa.

EGITEKO MODU EZBERDINAK

Eusko Jaurlaritzako Osasun Saileko bulegoetan egin daiteke alde zuzeneko borondateen dokumentua, edo hiru lekukoren aurrean. Horiek, baina, helduak izan behar dute, erabateko gaitasuna eduki eta bizi-testamentua egiten duenarekin ezin dute izan ezkontza edo elkartze libre zein izateko bikote-kidearen bidezko loturarik. Halaber, lekukoek ezin dute bigarren mailarainoko senidetasunik izan, ezta ondareko harremanik ere.

Bestalde, notaritzan ere egin daiteke. Andres Urrutia notarioak ere ordezkarien papera funtsezkoa dela nabarmendu du. Haren esanetan, «alde zuzeneko borondateen dokumentua egitean komenigarria da ordezkarien bat izendatzea». Are gehiago, Urrutiaren iritziz, «premiatzkoa eta ezinbestekoa» da, «ordezkari hori baita egoera larrian eta ezinean dagoen horren asmo eta gogoia gauzatzeko agindua daukana».

Bizi-testamentua notarioaren aurrean egiteak 58 euroko kostua duela zehaztu du Andres Urrutiak, eta edozein notaritzan egin daiteke. Hala ere, notario aurrean egiten diren dokumentuak ondoren Eusko Jaurlaritzaren Osasun Saileko bizi-testamentuen erregistroan aurkeztu behar direla azaldu du Urrutiak; dokumentua sinatzen duenak aurkeztu behar du, inskribatua izan dadin. Izan ere, erregistroa da dokumentuak izaera ofiziala duela ziurtatzen duen tresna. Erregistroak jakinaraziko die profesionalak dokumentu hori jaso dutela.

Jendeak ez zuen ezagutzen, baina gero eta ezagunagoa da alde zuzeneko borondateak idatzita uztearen aukera. Hortaz, berau egin eta sinatzen dutenak ere gero eta gehiago direla aipatu dute bai Osasun Sailak eta baita Euskal Herriko Notarioen Eskolako kide Andres Urrutiak ere. «Nahikotxo dira gure bulegoetara halako bizi-testamentuak egitera hurreratzen direnak», dio Urrutiak. Ohikoena bizi-testamentua eta ondare-testamentua

aldi berean egitea dela aitortu du, agiri ezberdinetan bada ere.

Notarioak zin-zinezko lege-lekukotza ematen du, bizi-testamentua egiten duenaren erabakia zein den jakiteko. «Argi dago bizi-testamentuaren alderdi medikoak ez dagozkiola notarioari; bai, ordea, bizi-testamentua egin nahi duenari, berak adierazi behar diolako notarioari zein diren onargarri zaizkion bizitzaren azken orduko tratamenduak eta zein ez».

Profil bat aipatzea ez da erraza. Urrutiaren iritziz, bizi-testamentua egiten dutenak adin eta generoaren arabera desberdintzea ez da erraza. «Dena den, generoaren aldetik emakumezkoak dira gehienak, eta, adinari dagokionez, 50 urtetik gorakoak», zehaztu du.

Bizi-testamentuen arloan zer hobetu badagoela dio Urrutiak, baita ikuspuntu legaletik ere. Batetik, gizarteari informazioa zabalago helarazteko beharra aipatu du; bestetik, bizi-testamentuen erregistro sistema areagotzea.

ALDATU ETA ORDEZKATU DAITEKE

Alde zuzeneko borondateen dokumentua alda daiteke, iritzia aldatuz gero edo eguneratu nahi izanez gero. Izan ere, bi urtez behin, gutxienez, dokumentua gaurkottzea aholkatzen du Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailak. Dioenez, bi urtetik gora ezin daiteke ziurtatu hartutako erabakien egonkortasuna.

Bizi-testamentua noiznahi aldatu, ordezkatu edo baliogabetu daitekeenez, azken dokumentuaren edukia da kontuan hartuko dutena. Halaber, aldaketaren bat egiten den bakoitzean, dokumentu berriari aurrekoari emandako zabalkunde bera ematea aholkatzen du Osasun Sailak.

Alde zuzeneko borondateen dokumentua aplikatu ahal izango da egileak gaitasuna eta jarduteko askatasuna galtzen dituztenean. Osasun neurriren bat hartu behar denean pertsona gai baldin bada, berak

adierazitakoa gailenduko da dokumentuak zehaztutako jarraibideen aurrean.

Bestalde, bizi-testamentua aplikatu behar denean, testuaren jarraipen estu eta literala egin ordez, mediku arduradunak irakurketa zuzen bat egingo du, ahalik eta gehiena errespetatuz. Interesdunak hautatutako ordezkariaren bat baldin badago, dokumentua interpretatzeko laguntza eskatuko zaio.

Medikuak bizi-testamentuan adierazitako lehentasunak errespetatzen ez badi-tu, idatziz arrazoitu beharko du txosten klinikoan zergatik jokatu duen horrela. Besteak beste, izan daiteke legeak ezarritako mugak edukitzea pazientearen borondatea errespetatzeko.

Hain zuzen, honako hauek dira alde zuzeneko borondateen dokumentua aplikatzerakoan legeak jar ditzakeen mugak:

1. Pazienteak adierazitako borondatea indarrean dagoen ordenamendu juridikoaren aurka joatea.
2. Pazienteak nahi dituen interbenzioak bere gaixotasunarentzat egoiak ez izatea.
3. Egoera kliniko aurreikusitakoa ez izatea, eta dokumentua sinatzean egileak aurreikusitako baldintzekin bat ez etortzea; hau da, dokumentuan aurreikusitako egoera eta errealitatean gertatzen den egoera desberdinak izatea.

Legeak lege, eta mugak muga, bizitzaren azken uneetan erabakiak hartzeko gai ez izatearen kontuak gero eta gehiago kezkatzen du jendea. Eta horren adierazgarri dira azken urteetako datuak. 2015. urteko datuei erreparatuta, Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako 2.069 pertsonak bete zuten dokumentua. Gizartean informazioa zabalduz doan heinean, datu horiek goraka egingo dutela uste du Oskidetza. ■

Idazlagun: Euskaraz idatzitako testuak zuzentzeko prestakuntza zerbitzua

EDURNE ROMANO

HIZKUNTZA PRESTAKUNTZA ETA NORMALIZAZIO ZERBITZUA (IVAP)

Euskaraz diharduten langileen idazkiak zuzentzeko eta hobetzeko doako zerbitzua jarri dugu abian aurten IVAPen. Zerbitzu hau Eusko Jaurlaritzako langile guztiei eskaintzen diegu: dagoeneko euskaraz lan egiten dutenei, euren testuak argiak eta zuzenak diren ziurtasuna emateko; eta hizkuntza maila ona eduki arren oraindik urrats hori eman ez dutenei, baliabide berria eskainita lanean euskara erabiltzea errazteko.

Euskaraz idazteko ziurtasun edota oihitura faltak eraginda, langile askok jo ohi du hizkuntza normalkuntza teknikariengana laguntza bila. Izan ere, administrazioko idazkiek sarritan ohi dute hedapen zabala: buletina, web-orriak, iragarkiak, posta elektronikoa...; eta beste hainbatetan hizkera tekniko eta administratiboz osaturiko testu korapilatsuak izaten dira. Langile horiei guztiei babesa eman nahi izan diegu, uste baitugu hainbat langilek egingo lukeela euskararako jauzia eurek sortutako dokumentuak profesional baten, ahalik eta azkarren, gainbegiratu balazkie eta, hala behar denetan, zuzenketa egingo balie.

Guretzat garrantzi bereko helburua da zuzentzearekin batera langileen euskaraz idazteko autonomia garatzea. Hori dela eta, egiten diren zuzenketa, iradokizun

eta aholkuei azalpen pedagogikoa eta hobetzeko proposamena erantsiko zaie.

ZERBITZUAREN EZAUGARRIAK

Testuak posta elektronikoko bidez bidaltzen dira zuzentzera, baina zalantzak argitzeko posta elektronikoz gain, telefono bidezko zein, nahi izanez gero, aurrez aurreko arreta ere eskaintzen dugu. Zuzenketa zein proposamen guztiak iruzkin idatzien bidez adieraziko dira jatorrizko testuetan.

Zerbitzuak honako aukera hauek eskaintzen ditu:

- Langileak sortutako **idazkiei behar dituzten zuzenketak egitea**. Nork bere idazkiak zuzenean bidali ahal izango ditu, ez da horretarako inoren bitartekaritzarik beharko.
- Idazkiak sortzerakoan langileek dauzkaten **zalantzak argitzea**, baldin eta laneko erabilerarekin lotuta badaude.
- Testuen idazkera **hobetzeko proposamenak** eta aholkuak **aurrez aurre jasotzea**. Idazlagunek Jaurlaritzan bertan egiten dute lan, beraz, erabiltzaileek haiekin biltzeko aukera izango dute zuzenketen gaineko azalpenak eta gomendio didaktikoak jasotzeko, betiere, aurretik hitzordua lotuta.

Idazlagunen lana eraginkorragoa izateko, komenigarria da testuak bidaltzearekin batera langileek argi adieraztea:

- Zein den eskaeraren helburua: zalantza argitzea, testua zuzentzea edo aholkua eskatzea.
- Zein den testuaren nahiz zalantzaren testuingurua: nori idatzia, norrentzat eta zertarako.
- Telefono zenbakia.

Idazkiak gainbegiratzeko orduan, beti izango dira kontuan, akats gramatikalez gain, IVAPek, komunikagaitasunaren eta ulergarritasunaren baitan, hizkera argiaren bidetik emandako irizpide, aholku eta iradokizunak.

Ahal den neurrian, berehalako erantzuna emango diote idazlagunek langileari eta beranduenez ere, testu laburrak direnean 24 orduko epean. Testu luzeak direnean, berriz, eskatzailearekin adostu beharko dute epea.

Nabarmendu beharrekoa da ez dela inongo kasutan itzulpenik egingo, izan ere, gure helburu nagusia euskarazko sorkuntza bultzatzea da; langileek euskaraz idazteko orduan dituzten beldurrak uxatzen lagundu nahi dugu.

Otsailaren 13an hasi ginen zerbitzu hau ematen eta harrezkero erabiltzaile kopurua handituz joan da egunetik egunerara. Espero genuen bezala, era askotako eskatzaileek bidali dituzte testuak zuzentzera: aginduak, ebazpenak, gutunak, ofizioak, baldintza teknikoaren pleguak, txostenak, aurkezpenak, jakinarazpenak, webgunerako oharak, galdera parlamentarioen erantzunak, aktak, errekerimenduak, publizitate kanpainak... eta esan beharra dago orain arteko erabiltzaileek benetan eskertu dutela jasotako laguntza.

Animatu zaitez zeu ere Idazlagun zerbitzua erabiltzera eta egizu bidea gurekin batera euskara administrazioan lan hizkuntza normalizatua izan dadin. ■

MIKEL URDANGARIN,

KANTARIA:

«*Bizitzaren alde basa maite dut, emozio erraldoien barruan murgiltzea*»

MIEL A. ELUSTONDO

HITZAK ETA ARGAZKIAK

Ez du diskoa argitaratu zaharra: *Margolaria* (Elkar, 2017). Aurkezpenari lotu zitzaionean gaztigatu ziotenez, hogeitun urte daramatza kantari. Bide handia da, eta kaleratuak dituen era askotako hamabost diskoak dira erakusgarri eta aurkezpen-txartel sendoa. Eta berberik berba, txirikordan datoz irudiak, pentsamenduak eta gogoetak, musikaren gainekoak alditan, bizitzari buruzkoak, berriz, beste alditan. Etxean, gurasoek asko kantatzen zutelako kantari da Mikel Urdangarin (Zornotza, 1971), eta kantari segituko du, segituko duenez, joan den hogeitun urtean bezala. Hor dira, bestalde, bidean lagundu dioten musikariak: Rafa Rueda, Koldo Uriarte, Angel Celada, Jon Cañaveras eta Nika Bitchiasvili. Mikel Urdangarin, harako konpainia beti noblean.

Musikariak disko berria kaleratzeak beti dakar hedabideetako fokua gutxi-asko berarengana zuzentzea, aurkezpenean esanak jasotzea, argazkia erreproduzitzea... Zure kasuan, kantagintzan 20 urte daramatzazula ere jakinarazi zizuten, 15 disko ere eginak dituzula. Zer esan nahi dute zerbakiok?

Kazetariak kantuan hogeitau urte neramatzala esan zidan arte nik ez nuen berri horren jabetzarik. Sekula ez dut atzera begiratu izan, kontabilitatea eroan. Egia esan, zenbakizale txikia naiz, inoiz ez naiz matematikan ere trebe izan, gogo txarrez ekin diot beti zerbaki dantza horri eta, beraz, iraganean zenbat disko biltzen den ere ez dakit. Hamabost disko... kolaborazioak, DVDak eta disko-liburuak kontatuz gero, izan litezke hamabost, baina bakarkakoak gutxiago dira, zalantzarik gabe. Baina harriztekoa ere ez da kopuru hori ateratzea. Zeregin nagusi kantua hartuz gero, nahi gabe ere uzta etortzen da urte birik behin, modu naturalean eta batera behartu gabe. Hogeitau urte, hamabost disko, ez nekien, baina ez diot egindako bideari baliorik ere kenduko: kantatzen segitzen dut, eta jendea ere kontzertuetara hurbiltzen zait oraindik.

Zer dituzu zuzeneko kontzertuak?

Niretzat oso inportantea da jendea aurrean edukitzea, ni entzuteko prest egotea. Nire ustez, horretarako gaude kantariok, zuzeneko emanaldiak egiteko. Kantuak sortzea oso gauza polita da, bakarkako lana, etxean bakardade totalen gauzatzen dena, ordu askoren kontsumoa dakarrena... Batzuetan iruditzen zait jendeak ez dakiela nola sortzen ditugun kantua. Nire kasuan, behintzat, bakarkako lanaren ondorio da. Gero dator gainerako musikariekin konpartitzea, bestelako forma ematea norberak sortutako kantuari.

Zuzen zaude, ez dakigu nola sortzen dituzuen musikariok kantua...

KANTUA INTUIZIO

«Etxeko bakardadean akorde sekuentzia bat sortzen dut, jostari, eta, horretan ari naizela, zelanbaiteko kiribil bat topatzen dut bertan eta irudiak bisualizatzen hasten naiz, emozioak sentitzen, melodia sortzen den edo aterarazten dudana arte: 'Ederra esaldia!', diotsat orduan neure buruari. Melodia modu kasik naturalean, ez oso kontzientean, atera da, intuizio bati jarraiki. Eta nik gura dut intuizio batek gida nagan, pentsamendua baino lehen dagoen indarrak. Har nagan, eta eroan kantua hurrengo puntura»

Bitxia da. Batetik, uste dut kantu baten sortze prozesua oso modu antzekoan gertatuko dela kantari guztiongan, eta, bestetik, aldi berean oso modu partikularrean gauzatuko dela. Seguru nago antzekotasunekin batera nahasten direla izaera bakarreko mekanismoak, norberarenak. Ni kantua bila abiatu ohi naiz, eta aldi berean datoz bilaketa eta sormena. Demagun, gitarra hartu eta akorde sekuentzia bat osatzen hasten naiz. Akorde sekuentzia bakarra izan liteke, baina errepikatua ohi da. Oinarria dut hori, nebulosa, atmosfera, eta hor hasten naiz eraikitzen, intuizioak aginduta, eta ez kantua logikak. Pentsatzen dut jaso dudana almagazetik elementuak ateratzen ditudala, eransten dizkiodala kantuari.

«Zeregin nagusi kantua hartuz gero, nahi gabe ere uzta etortzen da urte birik behin»

KANTUA BIZIMODU

«Kantagintza da nire bizimodua, nire ekonomiaren lehen iturria, hortik ateratzen dut bizimodua. Hortaz aparte, ordea, nahi gabe ere materiala pilatzen zait, egunero sortu gabe ere, egunero gabiltza lanean, gitarra hartuta, edo, oraingo moduan, pianoa esploratzen. Uste dut joan deneko hogeitaz urtean egunero egin dudala zer edo zer. Baita alferkerian ibili ere! Ezinbestean! Leher egingo nuen, bestela!»

Intuizioari lehentasuna emanez, zure kasuan.

Uste dut sorkuntza intuitiboa izan behar dela, gauza kontziente eta zehatz planifikatutakoa baino. Horretan naiz ni. Intuizioaren ideia hori gustatzen zait. Anarkia absolutua ez, baina lan guztiz egituratua ere ez... Eta ez dakit beti horrela pentsatu dudanez! Diskoa egin eta gero ateratzen diren gogoetak ditut. Musika egitearen gainean atzera begirakoa egingo banu, emozioa azpimarratuko nuke, emozioaren bila joan naiz musika egiten hasi naizen guztietan. Neure burua hunkitzeko bidean jarri izan naiz beti... Emozioa oso gauza primarioa da, intuizioa den moduan. Ez dugu oso ondo ulertzen. Batetik, heziketa jaso dugu, arrazoiaren barruan hezi gaituzte, baina, bestetik, hor dugu barruko animaltasun hori ere, kontrolatzen ez ditugun intuizioz eta emozioz bete. Nik biak besarkatu nahi nituzke musika egiteko garaian eta musika entenditzeko orduan.

Noiz eta nola erantzen diozu hitza kantuaurren melodiari?

Sarri, bukaera jakinik gabeko letra idazten hasten naiz. Ekin ekiten diot, nora noan ez badakit ere. Aldiz, zein esaldiarekin hasi bai, jakiten dut, ez dut zalantzarik izaten: «Esaldi honekin hasi behar dutik!», edo «Berba bi hauek eduki behar ditik kantu honek. Ezinbestekoa duk!». Horrelako arrasto txikiarekin hasten naiz. Edo, besterik gabe, eta azken disko honetako kantuetako doinuak jo eta erabili ahala, irudi bat agertzen zitzaidan bista-ra, itzal bat, pertsona batena, hodeietzean urruntzen, etengabeko urrunketan, sekula zeharo desagertzen ez den itzala. Indar handiko irudia begitandu zitzaidan, disko honen sorkuntzan ikaragarri lagundu nauen irudia duzu.

Pertsona baten itzal irudia zerumugan urruntzen Margolaria diskoaren atzean...

Ihesean, tribu eta gizarte araututik urrun, baso, oihan edo mortuan barrena. Leku basetan beti. Ez dut kanturik ikusi herrian, hirian, kalean, parkean, paseoan... Hiri-irudirik ez dut erabili batere, leku babesgabeak beti, eta pertsonaren itzal irudi hori tonu eta modu askotara jasotzen saiatu naiz diskoan. Erromantizismoaren ideia da, pertsona munduaren aurrean jartzea eta, funtsean, munduaren handitasun atzemanezinaren aurrean bakarrik. Batzuetan horrela sentitzen gara iruditzen zait. Friedrich erromantiko alemanaren *Ibiltaria lainozko itsasoaren gainean* margolan bezala.

Askatasunaren aldarri egiten duzula esan zenuen Margolariaren aurkezpean.

Hitz handia da «askatasuna». Nahiago dut esan gizon arruntaren libertatea kantatzen dudala. Fokuek, zaratak eta kontzertu jendetsuek neure egoera naturaletik ateratzen naute, baina gizon arruntzat daukat nire burua, eta, arruntasun horren barruan ere, gizon arrunt horren indarra erreibindikatzen dut, norbanako anonimoaren indarrak seduzitzen nau, eta horixe kantatzen dut, gizon arrunt hori tribuaren berotasunetik urrundu eta askatasuna besarkatzen, bakardadean eta heriotzatik gertu. Ez nuke inor leziazteko nahi baina, nire ustez, bakarrik gaudenean izan gaitezke libre, geure arnasa eta naturarena entzun ahal ditugunean, mundu honen pisua sentitu ahal dugunean. Tribuaren erosotasunean ez dut xarmarik ikusten!

Non zauden, zein kezka dituzun, agertzen dute kantuok.

Hiru urte eman ditut *Margolaria* disko kantuak egiten. Batzuk lehenago sortu ziren beste batzuk baino, jakina, baina idazteari dagokionez, joan den abenduan idatzi nituen letra guztiak, hala nahita, momentu hartan buruan nerabiltzan ideia eta pentsamenduak islatu nahi nituelako. Kantu guztiak bata bestearekin

kutsa zitezen nahi nuen. Horrela etorri ziren azalera itzal horiek, leku babesgabeak, norbanakoaren irudi indartsu hori.

Gerardo Markuletaren bi poema eta Imanolek kantatzen zuen Xabier Amurizaren *Mendian gora haritza* erantsi dizkiezu zeure hitzei...

Oso galbahe fina erabili nahi nuen disko honetan. Nire letrak ez dira munduko onenak, ez dut nahi munduko onenak izan daitezen ere, nahi dut gauza idatzi, ederra, benetakoa delako. Edertasuna eta benetakotasuna oso gertu daude nire barruan, eta horrelaxe ikusten ditut kantuak, letrak, eta pertsonak eurak ere bai! Ez dut itxurakeriarik maite, edertasunetik urrun da itxurakeria. Gerardoren [Markuleta] eta Xabierren [Amuriza] hitzak ederrak iruditu zaizkit, bene-benetakoak, horregatik sartu ditut. *Mendian gora haritza* dela-eta, bestalde, iaz omenaldia egin genion Xabier Amurizari, eta bertsook kantatu nituen, baina oraingo doinu honexetan. Alabaina, Imanolek kantatzen zituen lau bertsoak baino ez! Xabierrek [Amuriza] berak esan zidan: «Primeran iruditzen zaidak kantuaren bertsoa, baina egidak mese-dea eta sartu itzak hire bertso horretan Imanolek kanpoan utzitako bertso biak». Eta horrela etorri da.

Momentu hauxe bizi duzu, bizi zenuen abenduan, diskoaren hitzak taxutu zenuen.

Ni disko bital baten atzetik nenbilen, eta bitala diodanean freskoa diot. Eta hogei urte eta gero fresko irautea gaitza izaten da, baina ni fresko sentitzen naiz. Zelanbaiteko garrasia egin nahi nuen, garrasi... nahiz eta garrasi entonatu izan, «Hementxe nagok!», esan. «Bizitzako momentu honetan, hementxe nagok!». Eta ez nuen ahapeka esan nahi. Kantatu egin nahi nuen, eta nahi dut, fuerte kantatu! Bizirik gaude, noiz arte ez dakigula, baina bizirik, eta kantuan egiteko gogoz, maite dudan lan honetan dena emateko

prest. Horrela bizi dut, eta ezingo nuke bestela bizi.

Zer dituzu sare sozialak? Bateko webgune, besteko Facebook, Youtube eta gainerako... batean eta bestean zaude.

Baina ez naiz batere zalea. Ikusgarritasuna da kontua. Bestela, sareok errekarra botatzekotan egoten naiz. Zalantza izaten dut. Ermitau hutsa naiz, izatez. Sareok kontzertuen berri emateko erabiltzen ditut, batik bat, ez nire kezken bozgorailu izan daitezen. Sarean dabilen giroa ere ez zait askorik gustatzen, anonimoz betea, jendaila ere ez gutxi, zertzuk idazten dituzten ikusi eta penagarria da. Twitter-ak eta bestek ez naute batere seduzitzen. Hala ere, «Hemen egongo naiz, kantari», esateko balio didate, «Diskoa egitera noa!», nire berri komunikatzeko, baina oso eszeptikoa naiz, ez dakit horretarako ere balio duen.

Zergatik da kantari Mikel Urdangarin?

Txiki-txikitatik kantatu dut. Horixe da gure amaren akordua, txiki-txikitatik kantatu dudala etxean... Gero, heme-

«Intuizioa eta emozioa, biak besarkatu nahi nituzke musika egiteko garaian»

zortzi, hogei urte, kantari izango nintzela erabaki nuen. Akaso, nire senari erantzuten ari nintzen, barruko deiari, baina ordurako beti kantatu izan nuen, zoriontsu egiten nau kantatzeak, eta zoriontsu egiten banau, zer beste egin nezake, zoriontsu izan besterik?

Nahiz eta artistaren bizimodu ez izan erraza.

Nahiz eta ez izan erraza... Baina nik ez dut bizimodu errazik nahi, bizimodu erraza eta zoriona ez datoz batera. Zoriona erraztasuna ez beste da. Zoriona emozioak transmititzea da, emozioak biziaraztea, sentiaraztea, bizitzaren alde basatia besteri ematea. Eta musikak horretarako aukera ematen dit. Bizitzaren alde basa maite dut, emozio erraldioen barruan murgiltzea. Hor murgildu ahal izatea ordainik ez duen gauza zait. Horrek ez dauka preziorik. Artistaren bizimoduak ez dauka erraztasunik, eta, aldiz, makina bat gorabehera bai, ziurtasun txikia, ziurgabetasun handia... baina ez nuke ezeren truke aldatuko. Irakas-kuntza utzi eta kantatzeari ekin nion, eta

bestela ezagutuko ez nituzkeen bizipenak bizi izan ditut. Utik, beraz, erraztasuna, ongi etorri zoriona!

Kantari izateko erabakia hartu zenuen, eta bide oparoa egina zara harrezkero.

Eta zoriotsu naiz, nahiko zoriotsu, egin nahi dudana egiten ari naizelako, egin dudalako joan den hogeitunetan. Kantari bizimoduak onura asko dakarzkiz, baita une gogor eta latzak ere, kontzerturik ez dagoenean, edo kontzertura nahi dudan beste jende etortzen ez denean... Baina, oro har, esker ona diot kantagintzari. Balientea ere izan naiz, pausoa eman nuenean, eta sasoi gaitzetan eutsi diodanean. Akaso ezingo dut beti baliente jokatu, baina orain arte halaxe jokatu dut, lana eta bizimodua aurrera atera ditut –modu aski duinean, gorabeherak gorabehera–, eta horri ere bere balioa ematen diot, ez dut gutxies-teko asmorik.

Benito Lertxundiren miresle, zeure belaunaldiko Benito Lertxunditzat jo izan zaituzte.

Benitori [Lertxundi] dagokionez, nire kantutegiaren soinu-bandan parte handia du berak. Neure belaunaldikoen Benito Lertxundi naizena ere askotan entzun behar izan dut... Benito figura handia da, garai jakin batean jaio zen kantari, politikak agintzen zuen sasoiaren. Gure garaian, aldiz, kontestu politikoa guztiz ezberdina da, nahiz eta frankismoaren itzal politikoa kokotean sentitu. Nik, esaterako, lotura handiagoa dut oraingo Benito Lertxundirekin, garaia konpartitzeko zoria izan dudan artistarekin, orduko harekin baino, bai musikalki, bai kontzeptualki, hala doinueta nola letretan.

Benito Lertxundi, kantari. Mikel Urdangarin, kantari. Ez dago oinordetzarik.

Ez dakit neure belaunaldikoen Benito Lertxundi naizen, ez naizen, eta ez dut

«Bakarrik gaudenean izan gaitzke libre, geure arnasa eta naturarena entzun ahal ditugunean»

gura pentsatu gehiegi horretan. «Benitoren oinordeko», eta gainerakoak... Ni neure buruaren oinordeko naiz. Kantari naiz aitak eta amak asko kantatzen zutelako etxean. Denetarik kantatu ere! Euskal kantak, batez ere, baina aitak opera ere asko, eta amak tradiziozko mordoak! Orduko euren kantak! Berdin zen zer kantatzen zen, kantatzea zen kontua, eta gustu onez kantatzea. Ondo kantatzen zuten, belarri onekoak biak, biak ahots onekoak... Uste dut horregatik naizela kantari. Askok pentsatuz gero, eta azkenazkenean helduz gero, horixe izango da arrazoia! Hori izan ez balitz, uste dut ezinezko izango zitzaidala kantari izatea. ■

PARIA BIZIMODU

«Laurogeita hamar egunera kobratzen ditugu egindako emanaldi eta kontzertuetan asko eta asko. Hiru hilabete kobratu gabe bada, gero! Zorionez, azkenean parra egitea lortzen dugu, baina hileko segurtasunik ez dugu. Niri dagokidanez, hogeitunetaz daroat horrela, eta ez du aldatzeko itxurarik. Gure lanbidean horrela izango da geroan ere. Egoera bestelakoa da Ipar Euskal Herrian, non idazleak, musikariak eta artistak, oro har, gu baino babestuago baitaude, gizarte segurantzaren aldetik eta beste. Gu paria hutsak gara!»

Ariketak97

ADMINISTRAZIOA
EUSKARAZ

I. Lotu definizio bakoitza dagokion hitzarekin (A), eta gero topatu sinonimoa (B):

1. Mailaka eta norabide berean egiten diren aldaketen segida:
_____ = _____
2. Taldean egiteko zeregin bati norbaitek ekartzen dion gauza:
_____ = _____
3. Lortu beharreko helburu edo eginbehar zaila:
_____ = _____
4. Egitura baten osagai garrantzikoena: _____ = _____
5. Oinarritzat edo eredutzat hartzen denarekiko desberdintasunen bat duen beste era bat: _____ = _____
6. Eskatzen zaizkion bertuteen jabe denaren nolakotasuna:
_____ = _____
7. Jakitea komeni zaion zerbait norbaiti adierazi:
_____ = _____
8. Besteen gainetik nabarmendu: _____ = _____

A

erronka gaztigatu prestutasun aldaera
bilakaera ekarpen giltzarri gailendu

B

eboluzio nagusitu aldakuntza desafio
ekoizpen gako abisatu zintzotasun

2. Ordenatu hitz hauen sinonimoen letrak. Hasiera eta amaiera guk ematen dizkizugu:

1. igarri, nabaritu: h_____n t u m a e a
2. lortu, eskuratu: e_____i e i d t s r
3. hautatu, aukeratu: e_____u l i s e t
4. arlo, eremu: e_____u p r a s r
5. falta: g_____a b z e i a
6. optimista: b_____r k a i o
7. ezeztazinezko: u_____n e k i z a
8. ugari: a_____z i n t

IVAP

HERRI ARDURALARITZAREN
EUSKAL ERAKUNDEA

Ariketak 97

3. «Kanpoko herritar-izenak eta jatorri-adjektiboak eratzeko gomendioak. Euskaltzaindiaren 178. araua» artikuluko gomendioak jarraituz, osa itzazu hurrengo leku-izenetatik eratorritako herritar-izenak edo jatorri-adjektiboak:

1.	Amsterdam	
2.	Bangkok	
3.	Brusela	
4.	Galizia	
5.	Haiti	
6.	Jerusalem	
7.	Kongo	
8.	Lima	
9.	Luxemburg	
10.	Maroko	
11.	Paraguai	
12.	Perth	
13.	Praga	
14.	Rabat	
15.	Zipre	

4. «Kanpoko herritar-izenak eta jatorri-adjektiboak eratzeko gomendioak. Euskaltzaindiaren 178. araua» artikuluko gomendioak jarraituz, egokitu ezazu historiako gertakari hauen idazkera:

1907ko Anglo-errusiar Ituna

Austriaren eta Prusiaren arteko Gerra

Entente Hirukoitza 1893ko Frantziar-errusiar Aliantzak, 1904ko Franko-britainiar Entente Cordialeak eta 1907ko Anglo-errusiar Itunak osatutako koalizio bat izan zen.

Errusiaren eta Japoniaren arteko 1904ko Gerra

Gerra Irano-irakiarra

Hitzarmen Austro-turkiarra

Itun Germano-sobietarra

Lehen Gerra Txino-japoniarra

Prusiaren eta Frantziaren arteko Ituna

Suediar-Daniar Gerra (1657-1658)

I. Lotu definizio bakoitza dagokion hitzarekin (A), eta gero topatu sinonimoa (B):

1. Mailaka eta norabide berean egiten diren aldaketen segida: **bilakaera = eboluzio**
2. Taldean egiteko zeregin bati norbaitek ekartzen dion gauza: **ekarpen = ekoizpen**
3. Lortu beharreko helburu edo eginbehar zaila: **erronka = desafio**
4. Egitura baten osagai garrantzikoena: **giltzarri = gako**
5. Oinarritzat edo eredutzat hartzen denarekiko desberdintasunen bat duen beste era bat: **aldaera = aldakuntza**
6. Eskatzen zaizkion bertuteen jabe denaren nolakotasuna: **prestutasun = zintzotasun**
7. Jakitea komeni zaion zerbait norbaiti adierazi: **gazitigatu = abisatu**
8. Besteen gainetik nabarmendu: **gailendu = nagusitu**

2. Ordenatu hitz hauen sinonimoen letrak. Hasiera eta amaiera guk ematen dizkizugu:

1. igarri, nabaritu: **hauteman**
2. lortu, eskuratu: **erdietsi**
3. hautatu, aukeratu: **esleitu**
4. arlo, eremu: **esparru**
5. falta: **gabezia**
6. optimista: **baikor**
7. ezeztazinezko: **ukaezin**
8. ugari: **anitz**

3. «Kanpoko herritar-izenak eta jatorri-adjektiboak eratzeko gomendioak. Euskaltzaindiaren 178. araua» artikuluko gomendioak jarraituz, osa itzazu hurrengo leku-izenetatik eratorritako herritar-izenak edo jatorri-adjektiboak:

1.	Amsterdam	amsterdamdar	9.	Luxemburg	luxenburgotar (salb.) luxemburgar
2.	Bangkok	bangkokar (salb.)	10.	Maroko	marokoar
3.	Brusela	bruselar	11.	Paraguai	paraguaitar (salb.)
4.	Galizia	galiziar	12.	Perth	perthar
5.	Haiti	haitiar	13.	Praga	pragatar
6.	Jerusalem	jerusalemдар	14.	Rabat	rabatar
7.	Kongo	kongoar	15.	Zipre	zipretar
8.	Lima	limatar			

4. «Kanpoko herritar-izenak eta jatorri-adjektiboak eratzeko gomendioak. Euskaltzaindiaren 178. araua» artikuluko gomendioak jarraituz, egokitu ezazu historiako gertakari hauen idazkera:

1907ko Anglo-errusiar Ituna	1907ko Erresuma Batua-Errusia Ituna
Austriaren eta Prusiaren arteko Gerra	Austria-Prusia Gerra
Entente Hirukoitza 1893ko Frantziar-errusiar Aliantzak, 1904ko Franko-britainiar Entente Cordialeak eta 1907ko Anglo-errusiar Itunak osatutako koalizio bat izan zen.	Entente Hirukoitza 1893ko Frantzia-Errusia Aliantzak, 1904ko Frantzia-Erresuma Batua Entente Cordialeak eta 1907ko Erresuma Batua-Errusia Itunak osatutako koalizio bat izan zen.
Errusiaren eta Japoniaren arteko 1904ko Gerra	1904ko Errusia-Japonia Gerra
Gerra Irano-irakiarra	Iran-Irak Gerra
Hitzarmen Austro-turkiarra	Austria-Turkia Hitzarmena
Itun Germano-sobietarra	Alemania-Sobietar Batasuna Ituna
Lehen Gerra Txino-japoniarra	Lehen Txina-Japonia Gerra
Prusiaren eta Frantziaren arteko Ituna	Prusia-Frantzia Ituna
Suediar-Daniar Gerra (1657-1658)	Suedia-Danimarka Gerra (1657-1658)

IVAP

HERRI ARDURALARITZAREN
EUSKAL ERAKUNDEA

Gizarte-sareen arriskuak enpresetan

JULEN LINAZASORO

PRESTAKUNTZA (ZIBERSEGURITATEA, ADINGABEAK ETA IKTAK)

Gaizkileek enpresa baten langileek zabaltzen duten informazioa erabil dezakete enpresari buruzko informazioa bilatzeko edo enpresaren aurkako eraso bat presatzeko asmoa dutenean. FBIren arabera, azken bost urteetan laukoiztu egin da enpresek gizarte-sareak direla eta izandako arazo kopurua. PricewaterhouseCooper aholkularitza enpresa internazionalak dio 8 enpresatik batek segurtasun arazoak izan dituela gizarte-sareekin zerikusia zuten erasoek eraginda.

Gizarte-sareak erabiltzen dituzten langileek, eta LinkedIn bezalako guneetan lanaren inguruko informazioa zabaltzen dutenek zaurgarriago bihurtzen dituzte haien enpresak, gaizkileak gero eta sofistikuagoak baitira. Grant Thornton enpresako Mike Harrisek dioenez, gaizkileek geroz eta giza ingeniari-tz teknika gehiago erabiltzen dituzte enpresei milioika euro iruzurtzeko. Iruzur horiek burutzen dituzte gizarte-sareetatik lortutako informazioa erabilia osatutako helbide elektronikoko faltsuak eta lapurtutako identitateak erabilia.

Badira teknika batzuk langileei eta enpresa zuzendariei informazio pribatu eta garrantzitsua ateratzeko. Eraso horietan, biktimak konturatu gabe galdekatzen dituzte gizarte-sareetan izaten diren hizketaldien bidez. Erasoen atzean gaizkileak eta arlo berean lan egiten duten hainbat enpresa egon ohi dira.

Facebook bezalako gizarte-sare pertsonaletan, gaizkileak «lagun» egiten saiatzen dira. Horretarako, jada existitzen diren kontaktuak ordezkatzeko dituzte edota argazki deigarriak (mutil eta neska politak) dituzten perfilak sortzen dituzte, eta zaildu egiten dute haien lagun izateko eskaera onartzea zalantzan jartzea.

LinkedIn bezalako gizarte-sare profesionaletan, kontu, informazio, lanpostu garrantzitsu eta esperientzia faltsuak erabiltzen dituzte. Egun, pertsona errealek ordezkatzeko dituzten gaizkileak areagotzen ari dira; horretarako, pertsonaren argazki bera erabili eta izenean aldaketa txiki bat egiten dute. Haien kontaktuen artean egonez gero, erasoak hasten dira: *malwarea* eta iruzurrak zabaltzen, *phishing* eraso saiakerak egiten edota informazioa jasotzen. Esan beharra dago, horrelakoetan, gaizkileak kontaktu gisa onartzen ditugunean, gure kontaktuak ere arriskuan jartzen ditugula.

2015ean Facebookek jakinarazi zuenez, bere ohiko erabiltzaileen 31 milioi kontu faltsuak ziren (kontuen %2); eta 2016an, berriz, 81 milioi, Statistic Brain ikerketa institutuak emandako datuen arabera. Twitterrek uste du bere kontuen ehuneko bosta faltsuak direla, eta LinkedInek onartu du ez duela inolako tresna fidagarriarik kontu faltsuak edo bikoiztuak antzemateko. Kaspersky segurtasun enpresak egindako kalkuluen arabera, giza sareetan *phishing* eragindako galarak 1.2 bilioioak dira.

«CEOaren eraso» bezala ezagutzen dena ere areagotzen ari da. Gaizkileak, gizarte-sare edo helbide elektronikoen bidez, *phishing* eginez, enpresetako zuzendarien posta elektronikoen sartzeko dira, eta ordainketak egiten dituzten arduradunei idazten diete, eskatzeko atzerrian dauden kontu korronteen zenbaki zehatz batzuetan ordainketak egiteko.

Iaz, esaterako, Madrilen finkatuta zegoen talde bat atxilotu zuten eraso mota horren bidez 50 milioi euroko iruzurra egiteagatik. Gainera, posta elektronikoen sartzeko teknikak erabilia, ordenagailuak eta gailu mugikorak kutsatu ditzakete, bertan dagoen informazio guztia bereganatzeko edo informazioa bahitzeko (eta gero, berreskuratzeko, dirua trukean eskatzeko).

Gizarte-sareak gaizkileentzako mauka dira. Dagoeneko sortuak dauden plataformak direnez, erabiltzaileak oso erraz manipulatu, eta era askotako eraso eta iruzurrak gauzatu daitezke. Iruzurren eta produktuen faltsuketan ondorioz, enpresek kalte handiak izan ditzakete erreputazioan edo markaren irudian; eta, horrez gain, informazio eta diru asko galdu dezakete. Gizarte-sareek ez dute arrisku gehiago sortzen, baina daudenak areagotzen dituzte. Sistema informatiko seguru eta sendoek ez dute ezertarako balio, langileek konturatu gabe gaizkileei sisteman sartzeko atak behin eta berriro irekitzen badizkiete. ■

Euskal hiztun berriak: esperientziak, jarrerak eta identitateak

JONE GOIRIGOLZARRI, ESTI AMORRORTU, ANE ORTEGA ETA JACQUIE URLA

Azken hamarkadetan, euskara biziberritzeko pauso garrantzitsuak eman dira Euskal Autonomia Erkidegoan. Euskarak erabilera-esparru berriak irabazi ditu: hiztun kopuruaren beherakadari buelta eman eta 300.000 hiztun gehiago eskuratu ditu. Bilakaera baikor horrek euskal hiztun tipologian aldaketa nabarmenak eragin ditu. 1991n, familia-transmisioaren bidez euskaldundutakoek osatzen zuten hiztun berrien talderik garrantzitsuenak; 2011rako, berriz, euskara etxetik kanpo ikasi duten hiztun berrien taldeak hazkunde garrantzitsua izan zuten, bereziki gazteen artean. 16-24 adin-tartean, euskaldunen erdia baino gehiago hiztun berria da (Eusko Jaurlaritza, 2012). Euskal hiztunen tipologian emandako aldaketok erronka berriak dakartzkio euskararen biziberritze prozesuari.

Hiztun berrien garrantzia estrategikoa ukazina da eta, hortaz, berebiziko garrantzia dauka jakeak talde horrek euskara zelan bizi duen eta, etorkizunean, hizkuntza-praktiketan euskararen alde egiteko prest egon daitekeen. Halaber, oraintsu arte, euskal soziolinguistikari ez da hiztun berrien gaineko azterketa oso eta sakonik burutu. *Euskal hiztun berriak: esperientziak, jarrerak eta identitateak* hutsune hori betetzera dator. Liburua hiztun berrien gaineko ikerketa luze baten emaitza da, eta bere helburu nagusia talde anitz horren argazki orokorra eskaintzea da. Besteak beste, hurrengo galderei erantzuten saiatzen da: zelakoak dira euskal hiztun berrien euskararekiko esperientziak, jarrerak eta motibazioak?, beraien identitatearen konfigurazioan euskara ikasteak zer ekarpen egin die?, zenbat eta zelan erabiltzen dute hiztun hauek euskara, eta zein dira erabilerari laguntzen edo oztopatzen dioten elementuak?, hiztun berriek beraien burua euskal hiztun legitimotzat hautematen dute?, eta hiztun le-

gitimo moduan hautemateko eta gainerako hiztunek ere modu horretan identifikatzeko, zeintzuk elementu dira garrantzitsuak?

Galdera horiei eta beste batzuei erantzuteko, euskararen gaitasun maila aurreratua duten eta EAEn bizi diren 18 eta 55 urte bitarteko 675 hiztun berri aztertu ditu ikerlanak: 63 hiztunek eztabaida-talde eta elkarrizketa erdi-gidatuatan parte hartu dute eta 612k galde-tegi bat erantzun dute. Ikerketak emaitza aberats eta argigarriak eskaini ditu; besteak beste, euskal hiztun berrien taldea oso anitza dela eta, bere baitan, profil ezberdineko hiztunak biltzen direla. Badira euskara egunerokoan erabili, herriko hizkeran mintzatu eta euskararekiko lotura afektibo indartsua agertzen duten hiztun berriak; eta, era berean, badira testuinguru erdaldunetan bizi diren hiztunak; alegia, eguneroko bizitzan euskara erabiltzen ez dutenak, gaitasun mugatua dutela hautematen dutenak eta euskararekiko atxikimendu berezirik garatu ez dutenak. Eta bi mutur horien artean, kolore eta

nolakotasun ezberdinetako hiztun berriak daude.

Azken 40 urtetako euskararen biziberritze prozesuaren atzera begirakoa egite-rakoan bada arduraz bizi eta prozesuak berak eskaini digun irakatsi bat; alegia, euskara jakiteak ez dakarrela modu zuzenean euskara erabiltzea. Horrela, euskararen ezagutzari buruzko datuak erabile-rarenak baino nabarmen altuagoak dira, eta, ondorioz, euskararen erabilera handitzea bilakatu da euskararen biziberritze prozesuko erronka berria. Erronka horri argi apur bat eskaintze aldera, ikerketan hiztun berrien euskara erabileran eragiten duten faktoreak azaleratu dira.

Euskal hiztun berrien euskararen erabileran eragiten duten faktore ugari identifikatu dituzte: a) bizi diren herrian euskaldunek biztanleriaren zein ehuneko osatzen duten, alegia, euskararen erabilerrari begira mesede egiten duen ala oztopatzen duen testuinguruan bizi diren; b) harreman sare esanguratsuetan komunikaziorako hizkuntza nagusia euskara duten, dela familiar, lagunartean, lan esparruan, etab.; c) ingurukoekiko harremanetan hizkuntza ohiturak euskaraz ala erdaraz eraiki dituzten; d) beraien euskara gaitasuna nola hautematen duten, alegia, euskaraz mintzatzeko gai eta eroso sentitzen diren ala erraztasuna eta jariotasun falta sumatzen duten; e) euskara erabiltzeko jarrera aktiboa agertzen duten (jarrera proaktiboa) ala inguruan nagusi den hizkuntzara egokitzeko joera handiagoa duten (jarrera erreaktiboa).

Faktore guzti horien artean gaitasunari, ohiturari eta jarrera proaktibo-erreaktiboari aipamen berezia egitea merezi du, hiztun berriak euskararen hiztun aktibo bilakatzeko bidean giltzarri inportanteak eskaintzen baitituzte. Batetik, ikerketak aditzera eman du euskara gaitasun

objektibo aurreratua duten hiztun berrien artean ere gaitasuna badela ardura-iturria. Hiztun berri askok agertu dute «falta zaidanaren diskurtsoa» beraien euskara gaitasunari buruz mintzatzekoan: askok jariotasuna sentitzen dute faltan edota kaleko hizkera ez-formala, lekuan lekuko aldaera; eta gabezia horiek euskara erabiltzeko muga moduan bizi dituzte. Bestetik, azpimarragarria da oso ikerketan parte hartu duten hiztun berriek hizkuntza ohiturei eskaini dieten zentralitatea, bereziki, euskara ez erabiltzeko arrazoï moduan.

Gaztelaniaz hitz egiteko ohitura hartu dutenean berau aldatzea oso zaila gertatzen zaie hiztun berri askori, batez ere hiztun berri gazteei. Horrela, lagun guztiak euskaldunak izanda ere, gazte askok ez dute aukera egingarritzat ikusten euskara lagunarteko hizkuntza bilakatzeko. Dena dela, badira hiztun berrien artean hizkuntza ohiturak aldatzeko prest eta gai agertu direnak ere; alegia, jarrera proaktibodun hiztunak. Berez, ikerketak erakutsi du badirela euskara erabiltzeko oztopoak gainditzeko gauza izan direnak, euskararen aldeko *mudantza* egin eta hiztun aktibo bilakatu direnak. Horretarako erabili dituzten estrategien artean, euskararekiko kontzientzia garatzea izan da sarritan jarrera proaktiboa sustatu eta *mudantza* egitea ahalbidetu duen faktore esanguratsuetako bat.

Beste elementu batek ere zentralitate handia bereganatu du hiztun berrien diskurtsoan, zeharka euskararen erabileran ere eragina izan dezakeena. Hizkuntza identitateaz ari gara; alegia, hiztun berriak zer-nolako euskal hiztun sentitzen diren. Ikerketako partaideen artean badira euren burua *euskaldun berritza* jo dutenak, baina baita *euskaldun berri* izaera gainditu dutela argudiatuta *euskaldun* moduan definitu direnak ere. Izatez, hiz-

tun berrien diskurtsoak aintzat hartuta, *euskaldun berri*, *euskaldun* eta *euskaldun zahar* etiketen atzean legitimazio *continuum* bat sumatu daiteke; «benetako hiztunaren» *continuum*a, alegia. Horrela, ikerketan parte hartu duten hiztun berri askok *euskaldun zaharrari* eskaini diote gorengo legitimazioa eta *euskaldun berriari* txikiena. Izan ere, «falta zaidanaren diskurtsoa» bere egiten duten hiztun berri askok argudiatu dute euskaldun berriak direla gaitasun mugatua, erabilera urria, etab. dutelako. Berriz, euren gaitasunarekin gustura agertu, lekuan lekuko aldaeran mintzatu, egunerokoan euskara erabili, etab. duten hiztun berri askok *euskalduntzat* definitu dute beraien burua, ez zahar (etxeko lehen hizkuntza ez dutelako euskara) ezta berri ere (fase hori gainditua dutelako). Badirudi, beraz, hiztun berriak legitimatu eta ahalbildutzeko bidea *euskaldun* izendatetik etor daitekeela.

Bestalde, ikerketak euskararen normalizaziorako arriskutsuak izan daitezkeen ideologia eta diskurtsoak identifikatu ditu gazte askoren artean, «aho biko ez-patak» deitu daitezkeenak: «euskara ez da guaya»; «bi hizkuntzak –euskara eta gaztelania– berdin»; «zenbat eta hizkuntza gehiago –euskara, ingelesa, frantsesa– hobeto»; «euskara ez da inposatu behar, bakoitzak aukeratu dezala zein hizkuntza hitz egin», edo «euskara salbatuta dago».

Aurreko paragrafoetan *Euskal hiztun berriak: esperientziak, jarrerak eta identitateak* liburuak biltzen dituen zenbait emaitza baino ez dira mahaigaineratu. Askoz gehiago dira, ordea, liburuan aurkituko dituzuenak. Liburu honako helbidean honetan duzue eskuragarri: <https://blogs.deusto.es/euskalgaiak/euskal-hiztun-berriak-esperientziak-jarrerak-eta-identitateak-liburu/> ■

Haurdunaldi subrogatua, elkartasuna ala negozioa?

MAITE ORUE

TESTUA ETA ARGAZKIAK

Lagundutako ugalketa hurrak izateko teknika bat da, kontratu edo hitzarmen bidez egiten dena. Enbrioia *in vitro* lortzen da. Guraso izango denaren edo izango direnen obuluak eta espermatozoideak erabil daitezke, edo emaileenak; baina, betiere, enbrioia beste emakume baten sabelean haziko da. Erditzean, jaioberria kontratatu duen pertsonaren esku utziko du umetokia laga duen emakumeak, betiko eta ondorio guztietarako.

Haurdunaldi subrogatuaz ari gara, hainbat herrialdetan legeztatuta egon arren Espainiako estatuan zein beste hainbat herrialdetan legez kanpoko den praktikaz. Sortzen dituen kontraesanak nabarmenak dira, eta, azkenaldian, hango eta hemengo hedabideetako izenburuak bete ditu. Besteak beste, emakumeen askatasunaz eta elkartasunaz mintzo dira alde daudenak; negozioaz eta emakumeen gorputzaren erabileraz kontrakoak.

Espainiako estatuan teknika hori legezkoa ez dela eta, atzerrira jotzen dute guraso izan nahi duten askok, legearen babespean umetoki bat subrogatzeko.

MANUEL LEZERTUA RODRIGUEZ

Arartekoa

Prozedura garestia izan arren, geroz eta gehiago dira haurdunaldi subrogatua hautatzen dutenak. Ezinezkoa da kopuru zehatza jakitea, baina milatik gora kasu egon ziren iaz Espainiako estatuan; gutxienez, horietako 100 Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan.

Kanadan, Estatu Batuetan, Mexikon, Errusian, Ukrainian, Georgian, Grezian, Indian... dago araututa, baina herrialde bakoitzak bere baldintzak ezartzen ditu. Georgian eta Ukrainian, esaterako, oso ohikoa da, eta beste leku batzuetan baino merkeagoa. Europako Batasuneko herrialdeei dagokienez, aipatzekoa da Erresuma Batuko eta Holandako lege-

diak ezartzen duela umea uteroan haziko duen emakumeak ezingo duela deus kobratu.

Bestalde, Eusko Jaurlaritzak aurtengo otsailean jakinarazi du Euskadiko Administrazio Orokorrean lan egiten duten eta haurdunaldi subrogatuaren hautua egiten duten pertsonak adopzioaren, harreraren edo erditzearen aukera egiten dutenen eskubide berberak izango dituztela aurrerantzean, baimenei dagokienez.

Eztabaida piztuta dagoela eta, hurrengo lerroetan gaiaren inguruan zeresana duten lau pertsonaren iritziak jaso ditugu, ondoren, nor bere ondorioak atera ditzan.

Gai hau izugarri konplexua da eta ez du erantzun sinplerik onartzen. Ezin ukatuzko errealitatea da, eta zuzenbideak gure garaiko gizartearen eskakizunetara egokitutako erantzuna eman behar dio. Zientziak eta gizarte-errealitateak aurrea hartu diote beharrezko erantzun juridiko horri, zeinak kolokan dauden interes guztiak haztatu beharko bailituzke, eta hiru alderdien eskubideak bermatu: haurdun dagoen emakumearenak, seme edo alabarenak eta gurasoenak.

Orain arte araudirik ez izateak, eta, hortaz, debeku argi eta gogorra ezartzeak txiroen eta aberatsen arteko arrakala sortu besterik ez du egin. Halaber, ahultasun eta babesgabetasun arriskuan utzi ditu neska-mutikoak eta emakume haurdunak, horiei ezin baitzaizkie beren eskubideak babestu debeku hutsaren bitartez. Horregatik, egoki eta beharrezkotzat jotzen dut gai honetan araudi zehatza egitea, batez ere emakume haurdunen eskubideak babestu eta bermatzeko, adingabearen interes nagusia ziurta-

tzeko eta pertsonen ugaltze-eskubideak aintzat hartu eta beteko direla bermatzeko. Araudi horrek, orobat, irabazteko edozein asmo eragotzi beharko luke, eta epaitegiak pertsonen eskubideen azken bermatzaile gisa prozesu horretan esku hartuko duela ziurtatu.

Zientziak aurrerapen ikaragarria egin du arlo horretan, eta laguntza bidez gizakiak ugaltzeko teknika berriak eman ditu. Teknika horiei esker, aita edo ama izan daitezke bestela ezin izango luketen pertsonak, esate baterako, emakume antzuak edo gaixotasun batengatik antzutuak, gizon homosexualak eta, oro har, hainbat arrazoiengatik seme-alabarik eduki ezin duten beste pertsona batzuk. Ondorengoak izateko irrika gizakien ezaugarri bat da, eta irrika horri erantzuten ahalegingindu dira aurrerabide zientifikoa eta teknikoa. Sexualitatearen eta ugaltzearen arteko banaketa dagoeneko errealitate geldiezi-na da gizon-emakumeentzat.

Egiaz, gai horren inguruan kasu anitz eta askotarikoak biltzen dira. Arrazoi ugari-

bultzatzen dituzte pertsonak ugaltze-teknika hori erabiltzera; arrazoi horietako batzuk guztiz bidezkoak dira, eta, beste batzuk, onartezinak, legez kontrakoak edo gizakiaren duintasunerako biziki kaltegarriak. Era askotako asmo eta interesak egotea arrazoi indartsua da; hain zuzen, sendoki eskatzeko arlo hori arautu dadila, emakume haurdunen gorputzekin eta beraiek mundura ekarritako haurrekin nola edo hala salerosketan aritzea prebenitu eta eragozteko. Horren haritik, nabarmendu behar da Europa osoan nazioak elkartzasuneko eta irabazi asmorik gabeko araudia aukeratzen ari direla teknika horren gainean; ez beste herrialde batzuetan bezala, zeinetan irabazteko edo merkataritzarako asmoa duen ordezkapen bidezko haurdunaldiaren eredia aukeratu baita.

Beste alde batetik, ez dira bateraezinak homosexualitatea eta ugaltzeko asmoz izaten diren harreman heterosexualak, edota gizon homosexual batekin seme edo alaba bat partekatze prest dauden emakumeekin adosten diren akordio pertsonalak; joera hori zabaltzen ari da Europako erdialde eta iparraldeko herrialde batzuetan, besteak beste. Nolanahi ere, gizon homosexualen bikote asko teknika hori erabiltzen ari dira beste herrialde batzuetan, elkarrekin ume bat izan nahi dutelako eta beraien nazioetako Zuzenbideak ere ume hura beraien seme edo alabatzen jotzea nahi dutelako. Gai horrexek sortzen ditu orain epaile-erabaki gehien, ume horien seme-alabatasuna erregistratzea bidezko ote den eta araudiarekin bat ote datorren erabakitzeko orduan. Hala ere, nabarmendu behar da gizon homosexualak ez direla, ez horixe, teknika horretara jotzen duten bakarrak, beste askok ere erabiltzen baitute, lehen esan dudanez.

Kontua da gizon homosexualen bikoteen kasuan, beraientzat konparaziozko bidegabekeria gertatzen dela atzerrian ordezkapen bidezko haurdunaldia erabiltzen duten bikote heterosexualen aldean.

Bikote heterosexual horiek ez dute jakinarazi behar izaten nola erditu zen beren semea edo alaba; izan ere, sarritan atzerriko jaiotza-ziurtagiri bat jasotzen dute, bikote heterosexuala aita eta amatzat onartzen dituen, haurra ama juridikoak egin zuela (nork bere obuluak eman zituen ala ez kontuan hartu gabe) dioen fikzioan oinarrituta, nahiz eta bikoteko emakumea ez den erditu. Horrela, bikote heterosexual horiek —egoera berean dauden gizon homosexualen bikoteek ez bezala— ez dute inolako oztoporik aurkitzen ume hori beren semetzat edo alabatzen erregistratzeko beraien jatorrizko lurraldeetan.

Amatasun subrogatuak izugarritzko dirutza mugiarazten du, jakina. Ordezkapen bidezko haurdunaldi hitzarmenak berekin dakartza zenbait jarduera (industrialak nahiz profesionalak), eta gizabanakoak ere sartzen ditu tartean, horiek ekonomia arloan esku hartzen baitute haurdunaldiaren prozesuan, prozesuari edo horren edozein faseri diru-etekina ateraz.

Baina gauza bat argi dago, itxura denez: herrialde batzuetan teknika hori zeharo debekatzeak ez du eragozten; are gehiago, erraztu egiten du legez kontrako merkataritzan aritzen diren industriak nazioartean kontrolik gabe heda daitezela. Industria horiek irabazi handiak ematen dituzte. Nazioetan teknika horri buruzko araudia sortzean, erabat eraginkorra izan dadin, nazioarteko ohiko jarraibide batzuk finkatu beharko lirakeke, eta araudiak haiekin bat etorri beharko luke. Edo, hala balegokio, nazioarteko agintari batzuk aukeratu eta ahalmena eman beharko litzaieke, bai gardentasuna ikuskatzeko, bai halako prozesuetan esku hartzen duten pertsona guztien giza eskubideak bermatzeko, batez ere ama haurdunenak eta haiengandik jaiotako umeenak.

Edonola, ordezkapen bidezko hitzarmenak legezkatuko balira, kostuak kenduko

litzaizkieke teknika hori erabiltzen duten herritarrei; izan ere, orain urrutiko herrialdeetara joan behar izaten dute, eta aukera hori ekonomiarik oparoenek bakarrik balia dezakete.

Azkenik, ondo deritzot ordezkapen bidezko haurdunaldiaren tarteko gurasoei gurasotasun baimena emateari; beste gauza batzuen artean, uste dut horrela parekatu egiten direla ordezkapen bidezko haurdunaldiaren ondoriozko seme-alabatasuna eta adopzio bidezko seme-alabatasuna. Bestalde, nire iritzian, Jaurlearitzaen neurri horren ondorioz, tratu bera emango zaie gizonezkoek osatutako bikote homosexuali, bikote heterosexualak halako kasuetan jasotzen duten tratua aldean; izan ere, azken horiei ez zaizkie kolokan jartzen aitatasunarekin edo amatasunarekin lotutako eskubideak seme-alabak ugaltze-teknika horren bidez izate hutsagatik. ●

IÑIGO LAMARCA ITURBE

Legelaria eta
Ararteko ohia

Gestazio subrogatua legeztatuta dago zenbait herrialdeetan, eta badira bide horretatik jaiotako haur euskaldunak gure artean. Gai horretan, uste dut honako bi eskubide hauek uztartu egin behar direla: emakumeen duintasuna eta emakumeen askatasuna. Badira beren uteroa erabilia izateko edo-eta obulua emateko prest dauden emakumeak. Hartaz, zergatik debekatu edo ekidin askatasun hori? Gaia, nolahi ere, oso konplexua da. Ni erregulazio oso zorrotz eta mugatzaile baten aldekoa naiz. Kanadako legea gustatzen zait.

Bestalde, ondo deritzot Eusko Jaurlaritzak gurasotasun baimena emateari gestazio subrogatuaren bidezko gurasoei. Ez zait bidezkoa iruditzen gurasoen artean diskriminazio edo bereizketarik egitea.

Nire ustez, arrazoi asko daude guraso izateko teknika horretara jotzen dutenen kopuruak gora egitearen atzean. Gero eta gehiago dira aita edo ama biologiko izatea ezinezkoa duten gizon eta emakumeak eta seme-alabak eduki nahi dituztenak. «Adoptatu dezatela», diote subrogazioaren aurkakoek. Baina bikote lesbiana edo gayek oso zaila dute hori; haur jaio berriak adoptatzea ez da erraza bikote heterosexualentzat eta prozesua luzea da; batzuek bere karga genetikoak izango duen umea nahi dute, eta abar. Ildo horretatik, nik uste dut arindu egin beharko litzatekeela adopzio prozesua, baina adopzioa nazioarte mailakoa denean (eta gehien-gehienak horrelakoak dira), hori ez da batere erraza. Edozein kasutan, guraso biologiko izateko nahiak

indar handia du gizon-emakume askorengan.

Egia da kasu askotan uteroa diruaren truke «alokatu» egiten dela, baina beste batzuetan ez; Kanadan hori debekatuta dago, adibidez. Ni, lehen esan dudan bezala, erregulazio oso zorrotza egitearen aldekoa naiz. Emakumeen askatasuna behar bezala garantizatu behar da. Askatasun hori diru beharrak baldintzatu dezake kasu askotan (duinak ez diren lan askorekin gertatzen den bezala). Hori ekiditeko, botere publikoek oinarritzko beharrak bermatu beharko lizkieke herritar guztiei, diru-laguntzen eta prestazioen bidez.

Emakumeen osasuna behar bezala bermatu behar da, jakina. Ondorioz, ikerketa mediku onak egin behar dira horri buruz, eta horren arabera neurri zorrotzak eta babesleak hartu. Dena dela, obarioen hiperestimulazioa ez dago gestazio subrogatuari bakarrik lotuta. Emakume askok egiten dute ama biologikoa izateko zailtasunak dituztenean.

Haurdunaldi subrogatuaz ari garenean, lehenik eta behin kontuan izan behar dugu praktika horrek duen genero inpaktua. Kontuan izan behar ditugu gure gizartearen baldintza orokorrak: botere harremanak; pobrezia feminizazioa; emakume eta gizonen arteko berdintasun eza; emakumeen kontrako indarkeria, bai fisikoa eta baita sinbolikoa... Horiek guztiak emakumeak zaurgarriago bihurtzen dituzte merkatuak dituen eskarien aurrean.

Testuinguru horretan, pentsatu behar dugu sabela alokatzeko baimena ematen duten emakumeen erabakiak baldintzatu egon daitezkeela aurretik aipatutako egoera asimetrikoa eta emakume eta gizonen arteko berdintasun eza dela eta. Emakumeen gorputzen merkantilizazioa

Bi emakumez osaturiko bikoteetan, bietako bat izan daiteke ama biologikoa, baldin eta hazia lortzen badu obulua ongarrizteko. Gay bikoteen kasuan, berriaz, gestazio subrogatua da bide bakarra. Pertsona bisexualek badituzte aukerak guraso biologiko izateko. Esan beharra dago bikote heterosexual askok jotzen duela teknika hori erabiltzera. Duela gutxi irakurri dut, adibidez, Kim Kardashianek erabiliko duela hirugarren umea izateko, haurdun geratzea arriskutsua delako bere osasunarentzat; bere bi lagunek eskaini diote beren uteroa.

Agentziak sortu dira bitartekaritza eta gestio lanak egiteko, baina adopzio munduan ere badaude. Gestazio subrogatuak kostu handi samarrak ditu, nahiz eta horretan parte hartzen duten emakumeei ezer ez ordaindu. Ondo erregulatu beharko litzateke dena, baita agentzia horien papera eta lana ere. ●

ekidin behar da, eta babestu eta bermatu egin behar dira emakumeen eskubideak. Kontuan izan behar da, gainera, aukera hau bakoitzaren ahalmen ekonomikoak baldintzatzen duela.

Beste aukera gehiagorik ez dagoenean eta diru-trukerik gabe eta modu altruista batean egingo balitz ere, arriskuak ditu gestazio subrogatuak, eta horrek zalantza asko sorrarazten dizkigu. Gainera, guraso izateko desioa zilegi izanik, horrek ez du esan nahi eskubidea denik; gauza bat da desioa, beste bat eskubidea.

Gogoratu beharra dago iaz Europako Parlamentuak emakumeen duintasunaren kontrako ekintzatzat jo zuela, haien gorputza eta ugaltzeko funtzioa merkantzia bezala erabiltzen delako. ●

IZASKUN LANDAIDA LARIZGOITIA

Emakundeko
zuzendaria

IANIRE DE LA CALVA IBARRONDO

FeministAlde!ko kidea

Ezin daiteke gestazio subrogatuaz hitz egin kontuan izan gabe zein testuingurutan gertatzen den. Mundu heteropatrialkal eta kapitalista batean bizi gara, non emakumeek desberdintasun egoera nabarmena pairatzen dugun. Kapitalismoak kontrol argia eragiten du emakumeen gorputz eta sexualitatean haren aberastasunaren iturri gisa. Duela urte asko esan zuen Silvia Federicckik uteroa langile fabrika bat bailitzan ikusten dela kapitalismoaren hastapenetatik. Eta gure gorputzekiko kontrol hori politikoa ere bada, ez soilik ekonomikoa.

Testuinguru horretan, gestazio subrogatua desberdintasun eta justizia gabeko baldintzetan gertatzen da. Askatasuna gure gizartearen ongizate eta duintasunarekiko konpromiso kolektibo gisa hartu beharrean, modu ulertzea neoliberalismoaren tranpa bat da. Gestazio subrogatu altruistaren kasuan, balizko erregu-

lazio baten ondorioak oso ondo aztertu behar dira. Hasiera batean, pentsa daiteke erregulazio horrek ekidin egingo lukeela prekaritate handiko herrialdeetan bizi diren emakumeen sabelen merkatura jotzea bikote askok, baina esperientziak erakusten du ez dela horrela. Eskariaren eta eskaintzaren arteko aldea handia da, eta, ondorioz, gestazio subrogatua legeztatuta duten herrialdeetan bizi diren gehienek beste leku batzuetara jotzen dute. Hala, kapitalismoak betiko irtenbide magikoa aurkitzen du: nahi den horren truke ordaintzea. Eta horrek, batetik, baztertu egiten ditu baliabide ekonomikorik gabeko pertsonak; eta, bestetik, prekaritate egoeran dauden emakume asko gestazio subrogatura jotzera bultzatzen ditu.

Aita edo ama izatea desio bat da, ez eskubide bat; desio legitimo eta ulergarria, baina ez eskubidea. Finean, hiru erpin ditu eztabaida horrek: umedun dagoen emakumearen eskubideak, adin txikikoaren eskubideak jaiotzen denean eta guraso izateko askok duten nahia. Baina desio edo nahi bat ezin zaio inoiz gailendu eskubide bati, eta hori ari da gertatzen kontratu gehienetan. Horieta, emakumeek seme-alabatasun eskubideari uko egiten diote, eta hori indarrean dagoen Espainiako Kode Zibilararen aurkakoa da. Bestetik, askatasun indibidualaren argudio faltsua sinestearena dago. Erregulazio osoa defendatzen dutenen argudio nagusia norbanakoaren askatasuna da, baina hori eztabaidagarria da, benetako askatasuna soilik eman daitekeelako berdintasun eta justizia egoeretan. Kontrara, botere harreman baten aurrean geundek, eta horrek askotariko gehiegikeriak dakartza. Hau da, zeure buruari eta osasunari prezio bat jartzea eta zuk zeuk hori onartzea ez da askatasun ariketa bat; hori neoliberalismoaren iruzur handi bat da. Azkenik, genetikoki irauarazteko dagoen nartzisismoak eta dena erosteko aukera ematen duen mundu batean bi-

zitzeak ahalbidetu egiten die zenbaitzuei beste aukerarik ez duten horiek saltzen ari direna erosteko eskubidea izatea.

Gainera, haurdunaldi subrogatuaren alde daudenek eztabaida lausotzen dute euren argudioekin. Haurdun dagoen emakumea emaile eskuzabal gisa aurkezten dute. Emakume onaren estigma edo estereotipo hori betikotzen dute horrekin, eta feministok gogaituta gaude, ez baita errealak. Adierazgarriena da eskatzaileak edo agentziak, klinikak eta balizko beste onuradunak izan ohi direla etengabe mintzo direnak haurdun dauden emakumeen eskuzabaltasunaz. Zoritxarrez, ez daude beren esperientziaren testigantza ematen duten emakume asko.

Bestalde, adopzioarena eta gestazio subrogatuarena ez dira parekatu daitezkeen prozesuak. Aita edo ama izatea, lehen esan bezala, desio bat da, ez eskubide bat. Adopzioen kasuan, eskubideen subjektua adin txikikoa da, familia bat izateko eskubidea duelako. Era berean, familia eredu asko daude, gestazio subrogatua ez da biologikoki guraso izateko bide bakarra; bikote edo pertsona homosexualen kasuan ere ez.

Teknika garestia da gestazio subrogatuarena, edozein poltsikoren esku ez dagoena. Frogatuta dago gaur egun nazioz gairako negozio bat dela. Interes asko daude erregulazio nahiaren atzean, batez ere, ekonomikoa. Gloria Fortunek dioen bezala, ugalketa-esplotazioaz ari gara, emakumeen aurkako beste biolentzia mota batez. Neurrigabeko klausulak ari dira sinatzen, emakumeen desio, jokaera eta gorputzaren ingurukoak.

Eta zenbat emakume aberatsek haziko dute sabelean ume bat andre txiroentzako? Batek ere ez, edo ia batek ere ez. Hori guztia aintzat hartuta, ezin uka daiteke gestazio subrogatua desberdintasunarekin estu lotuta dagoela: desberdintasun eta generoarekin, arraza eta etniarekin eta kasuan kasuko herrialdearen egoera geopolitikoarekin. ■

Bigarren aukerak

IÑAKI IRASIZABAL

IDAZLEA

Pozik nengoen. Alabaren ama-
rekin tratua lotu berri nintzen.
Ehun euro gehiago hilean kos-
tatu zitzaidan, baina Irati elka-
rrekin ondo konpontzen ziren gurasoen
artean haziko zen.

Udaberri aurreratua, eguraldi epela eta
etxera ailegatzeko inolako presarik ez.
Bide nagusia utzi eta errepide estuetan
sartu nintzen. Ordu bete inguru nera-
man landare berde eta hauskorrez bete-
riko eremuen artean bidegurutzte batean
nengoela ikusi nuenean: Soloeta 6.

Soloeta. Aiorak herri horretara alde egin
zuen. Aiora. 20 urte lehenagoko garaiak
etorri zitzaizkidan burura, Txurdina-
gan, gu gazte izu, txoriburu eta ergelak
ginenekoa. Udalarentzat lanean ari zela
bulego txiki eta estua ireki zuen auzoan.
Auto bat lapurtzen harrapatu gintuzten
eta kartzelara arrapaladan joango ginela
zirudienean, ni baino urte batzuk zaha-
rragoa baino ez zen neska hark gure
zaintza eskatu zion epaileari.

Bihotza taupadaka ari zitzaidan bu-
larraren barruan erotu beharrean, sei
ordu baino gehiago jan gabe egon ezin
daitezkeen metabolismo azkarreko ani-
malia horiek bezala. Kilometro bat egin
ondoren, behin elkar musukatu genuela
gogoratu, eta egarriaren antzeko zerbait
larria sentitu nuen lepota baino zertxobait
beherago.

Txurdinagako garai haietan garbi ge-
nuen ez zegoela etorkizun oparorik
guretzat. Gehiegitan ikusiak ginen gu be-
zala auzoko gazte izandakoak auto beltz
eta luzeetan etzanda etxera itzultzen. Ez
ginen elizara sartzen, baina hildakoen
amak negar batean autoaren atzean, mu-
kizapia esku artean estutzen ikusteak era-

gin izugarria zeukan guban, geure amak
ikusten baikenituen bertan.

Herri nekazaria zen Soloeta, txikia eta
loratua. Nigana gizon zahar bat zabuka
hurbiltzen ikusi eta itxaron egin nuen.
Parean izatean Aiora Garcíagatik galde-
tu, eta izena ez zitzaion ezaguna egin.

Plazan bertan, kantoï batean zegoen he-
rriko tabernan sartu eta zerbitzari gaz-
teari galdetu nion. Ez zitzaion ezaguna
egiten, baina bera ez zela herrikoa azaldu
zidan.

Lan bat bilatu zidan tailer batean eta
arratsaldero bulegotik pasatu beharra
neukan eguna nola joan zitzaidan azal-
tzeko. Horrela egin ginen lagun. Sargori
zegoen arratsalde batean, hobeto egon-
go ginela taberna batean iradoki zuen.
Keinu xume horrek bizitza aldatu zidan.
Ordurako ikusia nintzen auzoko gizon
zailduak, kartzelan egonak, tiroketetan
parte hartutakoak eta labankaden orbai-
nak soinean zeramatzatenak, guri ehun
pezeta eske zerbeza bat edan ahal izate-
ko. Taberna hartan erabaki nuen ni ez
nintzela horietakoa izango. Beti izango
nuela zerbeza bat hartzeko beste. Zaintza
denbora bukatu ostean unibertsitatean
sartzeko prestatzen hasi nintzen.

Beira ilunak zituen harea-harrizko
eraikuntza sendoa zen udaletxea. Pare
bat esaldi eta 50 urte inguruko emaku-
me irribarretsu baten aurrean nengoen.
Ile gaztaintzara luze samar, jaka eta bake-
roak. «Aiora García. Oraindik hemen
bizi al den baino ez dut jakin nahi». Emakumearen hazpegi guztiak tenkatu
ziren izena entzutean. «Ez dakizu zer
gertatu zitzaion Aiorari?».

Limoi usaina zabaltzen zuen landare txiki
bat zegoen kantoï batean, Aiora hilda ze-
goela esan zidaten gelan. Botaka hasteko
gogoa sortu zitzaidan bere bikotekideak
hil arte ito zuela kontatu zidatenean.

Ahalik eta azkarren egin nuen ihes herri
madarikatu hartatik. Luzaroan ibili nin-
tzen errepideetan, behar zena baino azka-
rrago. Errudun sentitzen nintzen. Beste
modu batera jokatu izan banu, Aiora
bizirik legokeela zetorkidan burura. 196
zentimetroko luzera daukat eta indarke-
riaren mehatxuak ez nau sekula kikildu,
baina horrek maite ditudanak babesteko
ez badu balio, ez du ezertarako balio.

Herrian lau hilabete zeramatzanean la-
nean ezagututako Hicham-ekin hasi
zuen harreman bat. Herritik, eskutik
helduta ikusten zituzten. Pozik. Gau ba-
tean Hicham-ek Aioaren kamiseta bat
hartu, lepo inguruan bildu eta hil arte
estutu zuen. Epaietan arrazoia galde-
tuta, isilik gelditu zen, ez omen zuen
arrazoirik. Herrian ez zekiten oraindik
kartzelan zegoen edo ez.

Beranduago, taberna batean sartu eta
zerbitzaria xaxatu nuen nirekin borroka
egin zezan: edalontziak zorura bota,
mehatxuak, irainak... Zerbitzaria ez,
baina barran eserita zegoen morroskoa
dudan ari zen. Konturatzean, animatu
egin nuen. Azkenean hobe zegoela bere
zerbeza botila zaintzen erabaki eta nitaz
ahaztu zen.

Ilundu ahala baretzen joan nintzen. Bat-
batean alaba besarkatzeko gogo izugarria
erne zitzaidan. Ez nintzen ezertarako
gelditu. «Irati lo dago. Bihar itzuli», esan
zidan haren amak. Bere logelara joateko
keinua egin nuenean erdian jarri zitza-
idan, eskuak gerrian. 55 kilo zituen, eta
erdian jarri zitzaidan. Haren burua esku
bien artean hartu eta musu zatatsua
eman nion bekokian. Ondoren, alde
egin nuen.

Parke bateko eserlekuan eseri eta Aiorari
behin emandako musua gogoratu nuen.
Barre zotinak matrailetatik behera eror-
tzen ari zitzaizkidan negar anpuluekin
nahastu zitzaizkidan. ■

Irakurtzeko modu berriak ulertzen pantailako testu egokiak idazteko

BEGOÑA AYERDI

HIZKUNTZA NORMALKUNTZAKO TEKNIKARIA (IVAP)

Egun, inoiz baino gehiago idazten dugu pantailan: ia denok bidaltzen ditugu mezu elektronikoak edo parte hartzen dugu sare sozialetan; eta asko gara, esaterako, webguneetarako zein blogetarako edukiak sortzen ditugunak. Internetera ohitu ginenetik, askotan, idazten dugunagatik ezagutzen gaitu jendeak.

Sarean jartzen ditugun edukiek arrakasta komunikatiboa izatea nahi badugu, ondo idaztea ezinbestekoa zaigu, eta ahalik eta idazketa eraginkorrena bilatu beharrean gaude. Helburu hori lortze bidean, hainbat galderen inguruan hausnartzea proposatzen dizugu artikulu honetan.

NOLA IRAKURTZEN DITUGU PANTAILAKO TESTUAK?

Testu bat idazten dugunean, testu hori irakurriko den modua da aintzat hartu beharreko elementu nagusietako bat. Pentsa dezakegu testu guztiak berdin irakurtzen ditugula; ez da horrela, ordea. Esaterako, pantailan, testuak ez ditugu paperean bezala irakurtzen.

Pantailan irakurtzea astuna egiten zaigu

Irakurtzeko ohiturak aldatzen ari direla esan dezakegu, gero eta ohituago baikalde testuak pantailan irakurtzen; halaber, testuak irakurtzeko zenbait gailu elektroniko irakurketa atseginagoa egiteko doitu daude. Hala ere, oraindik, pantailan bereizmenaren eraginez, pantailan irakurtzea nekagarria da testuak luzeak direnean.

Horrez gain, badira irakurketa oztopatzen duten hainbat faktore tekniko ere: pantailatik gora eta behera mugitzeko beharra, nabigatzeko denbora mugatua, kalitate gutxiko konexioa, konexioaren kostua, deserosotasun fisikoa, mezugainkarga, eta abar.

Irakurri baino, «eskaneatu» egiten dugu

Pantailan, testua gutxitan irakurtzen dugu hitzez hitz; paperean ohikoa den

irakurketa lineala albo batera utzi, eta bestelako faktore batzuetan jartzen dugu arreta.

Ikerketen arabera, batez ere testu luzeek diotena arin batean jasotzeko, zenbait elementuri ematen diegu lehentasuna:

- Ezkerrean kokatuta dauden elementuak irakurtzen ditugu lehenbizi.
- Multzokatuta dauden elementuek erakartzen gaituzte.
- Efektu tipografikoen bidez nabarmendutako elementuetara joaten zaizkigu begiak: letra handia edo lodia, kolore eta bulletak dituztenetara bereziki.

Irakurketa dinamikoa eta ez-lineala egiten dugu

Era linealean egituratu ohi ditugu papereko testuak, hau da, hasiera, garapen eta bukaera batekin; eta horren arabera irakurtzen ditugu.

Interneten, berriz, web-orri batetik bestera eta iturri askotatik datozen informazio-zatiak biltzen aritzen gara. Horrela, analisi azkar batek ez badigu behar duguna erakusten, beste toki batera jotzen dugu. Guk geuk erabakitzen dugu irakurketaren erritmoa, baita zer eta zein hurrenkeratan irakurriko dugun ere.

Elkarreragina bilatzen dugu

Norabide bakarra segitzen dute papereko testuek: igorlearengandik hartzailearengana. Aitzitik, pantailako testuek irakurleen parte-hartzea ahalbidetzen dute, eta elkarreraginari begirako dinamika horretan gero eta sarriago murgiltzen hasiak gara.

NOLA IDATZI BEHAR DITUGU PANTAILAKO TESTUAK?

Ondo komunikatzeko, irakurtzeko ohitura horietan oinarrituta idatzi behar dugu. Hona hemen irizpide nagusi batzuk:

- Zaindu pista bisual gisa funtzionatzen duten elementuak: loturak,

tituluak, laburpenak eta oharrak, adibidez. Horrela, bidaltzen dabilena topatzen lagunduko diozu irakurleari, eta eduki garrantzitsuen jasoko duela ziurtatuko.

- Gehitu loturak testuetan. Edukian sakontzeko aukera eskaintzeaz gain informazio-maila ezberdinak ezarri gero, irakurleen jakin-min edo behar ezberdinetara moldatzea lortuko duzu.
- Baliatu multimedia elementuez testu erakargarriagoak osatzeko.
- Erabili elkarreragina sortzeko baliabideak. Elkarrizketa baten antz izaten du pantailan sortutako komunikazioak, eta hartu-emanetarako eskura ditugun aukera guztiak erabiltzea komeni da.

INTERNET NAGUSITU DENETIK, ALDATU EGIN DIRA TESTU KOMUNIKATIBOEN EZAUGARRIAK?

Pantailarako testuen berezko ezaugarriak buruz aritu gara orain arte. Baina, Internetekin ala Internetik gabe, ez dira aldatu testu komunikatiboek bete beharreko oinarriko ezaugarriak:

- Mezu nagusia eta informazio osagarria argi transmititzea.
- Testua garatzeko ideiak lotura logiko baten arabera eskaintzea.
- Testuaren edukia eta lexikoa irakurlearen profilerak egokitzea; haren jakin-min, behar eta mugak kontuan izanda, alegia.
- Testu zehatz eta ahalik laburrenak idaztea.
- Aberastasun lexikoa, zuzentasuna eta sintaxi-ordena zaintzea.

TESTUEN PLANIFIKAZIOA BEHARREZKOA DA ORAINDIK?

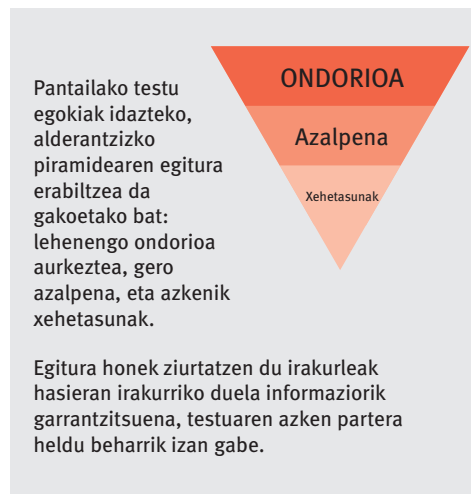
Testu egokiak idazteak denbora eta dedikazioa eskatzen du.

Papererako zein pantailarako testuak ahalik eta aberatsenak izan daitezten, funtsezkoa da idatzi aurretik testua planifikatzea. Eskema honi jarrai diezaiogezu:

- Aztertu testuinguru komunikatiboa: testuaren helburua, irakurle-

ren profila eta testua irakurriko den tokia zein modua.

- Zehaztu edukia garatzeko baliatuko dituzun ideiak.
- Antolatu ideiak, eta egituratu testua eskema baten bitartez.

Aurrera eta atzera ibil gaitzeko planifikazio-fase honetan; izan ere, kalitatezko testuak sortzeari eragiten dioten faktoreak asko dira, eta horietako bakoitzak aldaraz ditzake aurretik egindako plan-teamenduak.

TESTU BAT PAPERERAKO IDATZI BADUGU, HAREN IDAZKERA ALDATU BEHAR DUGU PANTAILAN ESKAINI BAINO LEHEN?

Argi dago pantailan paperean baino errazagoa dela multimedia-testuak sortzea, eta probetxu handiagoa atera dakiekeela hipertestuei zein elkarreraginerako aukerei. Baliabide horiek erabiltzea da pantailan komunikatzeko biderik eraginkorrena, eta, ondorioz, papererako ohiko idazkera aldatzea dakar ezinbestean.

Baliabide bakoitzaren ezaugarrietara moldatu behar dugu testua

Adibidez, edukia infografia baten bitartez eskaini nahi izanez gero, espazio gutxi izateak edukia ahalik eta hitz gutxienezkin adierazteko ahalegin berezia egitera behartzen gaitu, baita bigarren mailako informazioa kentzera ere.

Loturak erabiltzeak erabat baldintzatzen du testuaren egitura eta antolaera

Izan ere, informazio guztia batera eskaini beharrean, paperean egiten dugun bezala, zatika azaltzea ahalbidetzen du. Kasu askotan, erosoago gabilta ondo antolatutako testu laburrak irakurtzen, orri luzeak irakurtzen baino (*scrolla* erabiltzeak asko moteltzen du irakurketa).

Nola zatitu testua? Lehenik eta behin, testu osoan lantzen diren gaiak sailkatu behar ditugu; eta, gero, informazioan sakontzeko aukera eskaintzeko, gai bakoitzaren inguruko eduki gehiago topatu.

Zatiketak bide eman behar dio irakurleari bere interesen arabera gaiak aukeratzeko eta horiek soilik irakurtzeko. Idazten ditugun testuak balizko interes-maila desberdinetara moldatuz gero, irakurle bakoitzak denbora gutxi beharko du nahi duen informazio maila –handiagoa ala txikiagoa– lortzeko.

Azkenik, eduki guztia antolatu eta modu egokian lotzea falta da; alegia, orri ezberdinetako edukien arteko erlazioak ondo eraikitzea, betiere bi betebeharrak albotara utzi gabe:

- Irakurleak ezin du edukien haria galdu orri batetik bestera pasatzean. Horretarako, funtsezkoa da orri bakoitzeko testua autonomoa izatea.
- Irakurleak behar duen informazio guztia jaso behar du.

Diseinua eta nabigazioa zaindu behar ditugu

Pantailako testuak era desegokian aurkeztuz gero, irakurleak galtzeko arrisku handia dugu. Hori saihesteko, diseinu-ezaugarri erakargarriak aukeratu behar ditugu eta nabigazio erraz eta eraginkorra eskaini.

Ikusten dugunez, pantailako testuekin irakurtzeko modu berri bat sortu da. Ohiturak eta joerak aztertzea eskatzen du horrek, eta, hausnarketaren emaitzei erreparatuta, testuen idazkera moldatzea ere bai. ■

Notario-egoitzen trukea Bilbon, euskara ez jakiteagatik (1819)

ROBERTO GONZÁLEZ DE VIÑASPRE
PEDRO URIBARENA

Norainoko presentzia zuen euskarak Bilbon, XIX. mende hasieran? Bazen artean hiriko kaleetan euskaldun elebakarrik? Halako galderei erantzuteko, lagungarria izan dakiguke, bere txikian bada ere, lerro hauetara bildutako informazioa. Idazgai honetarako sorburu izan dugu Madrilgo Artxibo Historiko Nazionalan gordetako expediente bat (Consejos, 10082-II, N.4), orotara hogeita sei orriko dokumentu-bilduma batez osatua. Artxiboak berak erdietsi digun kopia digitalizatua baliatu dugu lantxo hau gauzatzeko.

Espedienteko dokumentuen kronologia 1819ko otsailetik apirilera bitartekoa da. Lehen agiria Bizkaiko Jaurerriari zuzenduriko memorial bat da, 1819ko otsailaren 17ko datakoa. Sinatzaileak *José Silvestre de Artaza* eta *Francisco de Ugarte* notarioak dira. Biek urte berean, 1815ean, lortu zuten erreinu-notarioen titulua, Fernando VII.a erregeak emana; aldiz, desberdinak izan ziren bie esleitutako notario-egoitzak. Batak, Artatza notarioak, tituluarekin batera, betebeharra hartu zuen notario-egoitza Barakaldoko edo Alonsotegiko elizateetan izateko; besteak, Ugarte notarioak, jaso zuen agindua izan zen «fijar su residencia en esta Villa de Bilbao», dokumentuak dioen eran.

Kontua da bi notarioon interes komuna izan zela beren notario-egoitzak elkarri trukatzeko, horrela biak onuradun aterako bailirateke. Eta Bizkaiko Jaurerriari eskari hori baimen zezan aurkeztu zioten funtsezko argudioa izan zen bietako batak euskaraz ez zekiela, ikusiko dugunez.

Artatza Bilbon sortua zen. Hiriko Santiago elizan bataiatu zuten 1783ko abenduan. Ugarte Portugaleteko seme zen eta Santa Maria elizan hartu zuen bataioa 1779ko apirilean. Bigarrenak notario-egoitza zuen Bilbon eta ez zekien euskaraz, bere hitzetan: «yo Ugarte no poseo el idioma bascongado». Jaurerriko Aldun-

diak notario-egoitzak trukatzeko onespina eman zien. Hortaz, hurrengo pausoa izan zen koroaren baimena ere jasotzea, eta horretarako idazkia Madrilen aurkeztu zuten, 1819ko martxoaren 18an. Berrito zehazten zen hor trukea egin beharraren oinarrizko arrazoia: «siendo únicamente el objeto de que no poseyendo Ugarte con perfeccion el Ydioma Bascongado de Bilbao, logrará el desempeño de su oficio a toda satisf[accio]n trasladándose á Baracaldo, en donde todos los havitantes y los de sus inmediaciones hablan la lengua castellana».

Azkenean, apirilaren 19an, baimena hartu zuten Artatza eta Ugarte notarioek beren egoitzak trukatzeko, arrazoi linguistikoa aintzat harturik, «porque Ugarte no posee el idioma bascongado de Bilbao sino el castellano que se habla en Baracaldo». Ebazpen hori Artatzarentzat ere izan zen gogobetegarri, horrela bere jaioterrira aldatzea lortu zuelako. Izan ere, berak eta Ugartek aurkeztutako memorialean, trukea eskatzeko motiboetan, aipatzen zuen Artatzak Bilbon bizitzeko bere nahia: «pueblo de mi nacimiento en donde tengo todos mis deudos».

Jakina da XIX. mende hasierako Bilbo, Juan Mateo Zabala euskal idazlea 1777an jaio zen hiria, euskalduna zela, eta ez gaitu zertan harritu dokumentuan «el idioma bascongado de Bilbao» aipa-

tzeak. Ezin ahaztu, hala ere, jurisdikzio-muga estuagoak zituela 1819. urteko herriak: Abando ez zuen partez bereganatu 1870. urtera arte, eta osorik 1890ean. Deustuko eta Begoñako udalerriak ere ez ziren Bilbokoan sartu 1925era arte. Beraz, 1819ko Bilboko hiria nolakoa zen irudikatzen, iturri egokia da Historiaren Errege Akademiaren 1802ko hitzegia: «componiéndose de unas 650 casas en 15 calles, 4 callejuelas y 3 barrios con 8107 personas».

Bilbo hartan euskaraz ere egiten zen, eta euskal hiztunak ez ziren soilik herri xehekoak edo nekazari girokoak. Administraziozko hainbat kideren euskalduntasuna ere nabarmena da; notarioena edo eskribauena, kasurako. Datu hori agerian geratzen da dokumentazioan, espresuki adierazten baita eskribauek jakinarazpenak euskaraz egiten zizkietela gaztelaniaz ez zekiteni edo, eskribaua erdalduna zenean, interpretea baliatzen zuela jakinarazpena egiteko. Ander Ros ikertzaileak horrelako lekukotasun mamitsu batzuk argitaratu ditu «Bilboko toponimia» izeneko lanean. Bertan, Abandoko, Deustuko eta Begoñako lekukotasunez gainera, aipagarria da Manuel Atxutegiren kasua. Interprete izendatu zuten eskribau bilbotar hau, 1792. urtean, «respecto que el presente escribano no se halla bastantemente instruido de la lengua vascongada». Ezagun denez, eskribauen lana ezin zitekeen egokiro bete alderdi edo lekukoren batek gaztelaniaz ez zekienean. Eskribaua euskalduna izan ezean, eragozpena zen instrukzioa aurrera eramateko, eta interpretea erabili beharra zegoen. Orriotara ekarritako 1819ko kasuan ere, Ugarte «a toda satisfaccion» arituko da bere ofizioan Barakaldora joanez gero, bertako guztiek gaztelania dakitelako. Bilbon jardunez gero, ordea, ezin gauza bera esan. Hiri horretan eus-

kaldun elebakarren multzo ohargarria zegoen seinale.

Uste izatekoa da bilbotar elebakar haiek herri xehekoak izango zirela, ez gazteak eta gehiago emakumezkoak gizonezkoak baino. Ordurako zabaltzen hasiak ziren irakurtzen eta idazten ikasteko eskolak, mutikoentzat behintzat, Bizkaiko geografia gehienean. Juan Antonio Zamakola dimoztarrak hala kontatzen zuen 1818an Auch-eko erbestealdian idatzitako *Historia de las naciones vascas* liburuan: «Hay casi en todos los pueblos maestros de primeras letras que enseñan a leer y escribir en Castellano con tal perfeccion, que apenas sale del país un muchacho Bizcayno que no lea y escriba bien».

Euskaldun elebakarrak bakantzen joango ziren Bilbon, XIX. mendeak aurrera egin ahala, faktore desberdinengatik. Euskaldun elebidunen kopuruak ere beherako joera hartu zuen. Bilboko biztanleria mendearen azken herenean hasi zen nabarmen handitzen. Bilbora etorri berriak inguru askotakoak ziren, euskaldunak zein erdaldunak. Mendearen amaieran, 1898an, euskalduna omen zen Bilboko biztanleen laurdena. Hirian inprimatutako *Euskalzale* albistariak ematen du datua, Bilbo «erdaldundua» dela esan ostean: «Bilbo lango erri baten, lautarik batek euskeraz dakien erri onetan».

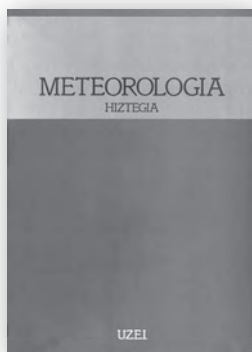
Jakingarria da Bilboko Udalak 1920an erroldan sartu zuela bilbotarren euskarazagutzari buruzko galdera. Mikel Aizpuruk eta Karmele Zarragak argitaratu dituzte emaitzak 2011n. Bilbo hartan biztanleen %20,77k aitortzen zuen euskaraz zekiela. Auzoka, Abandoko San Bizente eta Santiago ziren euskaldun gehien biltzen zituzten barrutiak: %33,11 eta %28,03, hurrenez hurren. Hala ere, euskaldun horiek guztiak ez

ziren Bilbon jaiok. Esaterako, herrietatik Bilbora joandako neskameak euskaldunen %15,51 ziren San Bizenten eta %18,94 Santiago barrutian. Erroldaren datu guztien argitan, bilbotar euskaldun bakoitzeko ia bi ziren Bizkaiko beste herri batzuetan jaiok. Beraz, %20,77 baino askotxoz gutxiago ziren Bilboko jatorria zuten euskaldunak, baina, guztiarekin ere, baziren euskararen belaunetz belauneko transmisioa eten gabe zuten hiztun-guneak.

Eta azken galdera bat. 1819ko espedienteen Barakaldon biztanle guztiek gaztelania hitz egiten dutela baieztatzen denean, zer ulertu behar da? Ordurako Barakaldo ez zela herri euskalduna? Jakina denez, hori ez da zehazki horrela. Balio beza erakusgarri moduan Jose Antonio Uriarte informatzaileak Bonaparte printzeari 1864ko maiatzaren 16an idazten zionak:

«En Baracaldo los barrios de Regato y Retuerto son enteramente castellanos y es muy raro el que en estos habla bascuence: pero en los otros cuatro, que son Beurco, Burceña, Yrauregui y Landaburu la gran mayoría es bascongada, aunque poseen ambas lenguas y aun algunos muy jóvenes no saben bascuence. En el barrio de San Vicente la mayoría es castellana, aunque tambien hai bastantes bascongados».

Horrenbestez, 1819ko espedienteen Barakaldoko biztanle guztiek gaztelaniaz egiten jakiteak ez du esan nahi euskaraz ez zekitenik. Pentsatzekoa da XIX. mendearen hasieran gehienak euskaldunak zirela, baina, gaztelaniaz ere jakingo zuten, ez zitzaizela ezinbestekoa eskribaua euskalduna izatea. Ziurrenik, Ugarte notarioak egokiro beteko zuen bere ofizioa, hizkuntza-kontuetan bederen, Barakaldoko euskaldunekin. ■

Meteorologiari buruzko euskarazko terminologia eguneratua, *Euskaltermen*

BEGOÑA ARRATE

UZEI TERMINOLOGIA ETA LEXIKOGRAFIA ZENTROA

Hemendik aurrera kontsultagai egongo da *Euskalterm* Terminologia Banku Publikoan meteorologiari buruzko terminologia eguneratua. Izan ere, UZEI Terminologia eta Lexikografia Zentroak eguneratu egin ditu 1991. urtean argitaratu zuen *Meteorologia Hiztegi*ko fitxa terminologikoak.

METEOROLOGIA EUSKARAZ: IRAGANA ETA ORAINA

1991ko *Meteorologia Hiztegia* adituekin elkarlanean egin zuen UZEIk: unibertsitateko zenbait irakasle (besteak beste, Iñaki Antiguiedad) eta Jose Ignacio Usabiaga eta Pello Zabala meteorologo ezagunak funtsezko lankideak izan ziren orduan. Azken 26 urteetan, ordea, gauzak asko aldatu dira, bai alderdi teknikitik eta bai euskararen aldetik, eta terminologia eguneratu beharra zegoen.

UZEIk eta Eusko Jaurlaritzak sinatutako kontratuaren ondorioz, UZEIk, *Euskalterm* elikatzekeo hiztegi terminologikoak sortzeaz gain, aurrez sortutakoak eguneratzen ditu aldian-aldian. Eguneratzeetan, hiztegi terminologiko bakoitzaren edukia alderdi teknikitik berritzen da, eta jatorrizko hiztegian proposatu ziren euskarazko ordainek gizaratean egin duten bidea aztertzen da. Horretarako, kasuan kasuko gaiaren erabiltzaile nagusiekin batera ekiten zaio euskarazko ordainak eguneratzeari eta bateratzeari.

Meteorologia Hiztegia eguneratzeko lanean, Euskalmet-Tecnaliako Eguzkiñe Iturrioz eta ETB-Tecnaliako Onintze Salazar aritu dira UZEIrekin lankidetzan. Hiztegia 1.795 fitxa terminologikok osatzen zuten; fitxa horietako bakoitzak euskarazko, espainierazko, frantsesezko eta ingelesezko ordainak ematen zituen. Bestalde, termino gehienak (% 80 inguru) definituak ematen zituen, eta fitxa terminologikoak sailkatu gabe zeuden bertan.

Meteorologiaren esparruko terminologiaren erabiltzaile nagusia den aldetik,

Euskalmetek zeresan handia izan du eguneratze-lan horren bitartez lortu nahi zen batasuna erdiesteko; hala, hark erabiltzen duen euskarazko terminologia eta *Euskaltermen* jasotako meteorologiari buruzko terminologia bateratu egin dira, *Euskaltermen* barne-koherentzia mantenduz eta Euskaltzaindiaren arauari eta gomendioei jarraituz. Zeregin horretan, euskarazko ordainen proposamenak Euskaltzaindiaren erabakiekin eta gomendioekin bat zetozen ikusteko funtsezkoa izan da UZEIk lexikoa egiaztatzekeo garatutako teknologia.

Bestalde, jatorrizko fitxa terminologikoen espainierazko, frantsesezko eta ingelesezko ordainak eta definizioa ere eguneratu dira, eta fitxa terminologikoak sailkatu egin dira.

Erabilitako baliabide bibliografiko nagusiak *Euskalmeten Terminologia Gida* eta Munduko Meteorologia Erakundearen Nazioarteko datu-banku terminologikoa (*Meteoterm*) izan dira.

EGINDAKO ALDAKETA AIPAGARRIENAK

Eguneratze-lanean egindako aldaketei buruzko datu esanguratsuak:

- 1.421 definizio aldatu dira.
- 89 fitxa terminologiko ezabatu dira, eta 78 fitxa terminologiko berri sortu.
- Sailkapen xehatuagoa landu da, eta fitxa guztiei esleitu zaie azpisail berria.
- Aldatu beharreko euskarazko ordainen proportzioa txikia izan da. Horrek agerian uzten du duela 26 urte egindako euskarazko proposamen terminologikoei oso harrera ona izan dutela gizaratean.

Zenbait termino bereizteko erabiltzen diren nazioarteko irizpideak aldatu egin dira. Halakoetan, jakina, adituen erabilerrari jarraitu diogu euskarazko terminoak finkatzeko. Adibidez, itsasoaren egoera deskribatzen duten terminoetan aldaketa hauek egin dira (1. irudia).

Beste kasu batzuetan, terminoak zaharkituak geratu dira, eta, ondorioz, dagozkien fitxa terminologikoak ezabatu egin ditugu eguneratze-lanean. Esaterako, «arrisku-mezu» eta «ausazko iragarpen» fitxak (2. irudia).

Bukatzeko, azken urteetan sortu diren kontzeptu berriei dagozkien fitxa terminologikoak gehitu ditugu eguneratze-lanean. Adibidez, «ziklogenesi leherkor» terminoari dagokion honako hau (3. irudia).

1. IRUDIA

Meteorologiako fitxak eguneratu aurretik	Euskalmeten Terminologia Gidan	Meteorologiako fitxa eguneratuetan
itsaso leun: 0 - 0,26 m	itsaso bare: 0 m	itsaso bare: 0 metroko olatuak
	itsaso kizkur: < 0,1 m	itsaso kizkur: 0,1 metro baino olatu txikiagoak
itsaso kizkur: 0,3 - 0,5 m	itsaskirri: 0,1 - 0,5 m	itsaskirri: 0,1 eta 0,5 metro arteko olatuak
itsaskirri: 0,5 - 0,8 m	itsaski: 0,5 - 1,25 m	itsaki; sagailo: 0,5 eta 1,25 metro arteko olatuak
sagailo: 0,8 - 2,2 m	itsaski handi: 1,25 - 2,5 m	itsas handi: 1,25 eta 2,5 metro arteko olatuak
itsaso zakar: 2,5 - 4 m	itsaso zakar: 2,5 - 4 m	itsaso zakar: 2,5 eta 4 metro arteko olatuak
itsaso oso zakar: 4 - 6 m	itsaso oso zakar: 4 - 6 m	itsaso oso zakar: 4 - 6 m
itsaso handi: 6 - 12 m	itsaso handi: 6 - 9 m	itsaso handi: 6 - 9 m
	itsaso oso handi: 9 - 14 m	itsaso oso handi: 9 eta 14 metro arteko olatuak
itsaso oso handi: > 12 m	itsaso izugarri: > 14 m	itsaso izugarri: 14 metro baino olatu handiagoak
itsaso ikaragarri: ? m (tamaina handieneko olatuak dituen)		

2. IRUDIA

arrisku-mezu

Sin. arrisku-mezu meteorologiko
‘SIGMET informazioa’ adierazteko erabili izan den termino zaharkitua

es mensaje de aviso; parte de aviso

fr message d’avertissement

en meteorological warning message

ausazko iragarpen

Kontingentzia meteorologiko posibleen artean ausazko aukera bat eginez moldatzen den iragarpena

es predicción a la estima

fr prévision au hasard

en random forecast

3. IRUDIA

Eguraldia beti denon ahotan dabilen gaia izanik, meteorologiari buruzko fitxa eguneratuak Euskaltermen esku-ragarri izatea pozgarria da, zalantzarik gabe, euskaldun guztiontzat. Aukera hori ahalik eta herritar gehienek baliatzea espero dugu. ■

Hitz gezidunak

	Jakingo balu	↓	Gizon izena	↓	Egile atzizkia	↓	Hondartza	↓	Handia eta itxura bal-darrekoa
	Banatzekak	→	Galdetzaile bat	↓	Errep., gorotza	↓	Har ezazu!	↓	
	Koloka	→					(Infin.) Oratu	→	
	EH-KO IBAIA	→					Zabaldu	→	
Baretu	↓	Galdetzaile bat	→			Infin., irendu	→		
Portuko langileak	→	Arrastoak	↓			Bokala	↓		
Sadismoari dagokio	→					Ez eta	→		
Iratze	→					Beldur, ikara	↓		
			Iodoa	→	Garbitu	→			
			Joan den urtean	↓	Gizon izena	↓			
Oihu	→						Aluminioa	→	
Bizkaieraz, atera	→						Ez eme	↓	
					Euroa, laburrean	→	Bokala	→	Uranioa
					1		Bokala	↓	Bokala
Ukapen, ezeztapen	→					Azalera neurria	→		

Goitik behera

1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Aurkitu beharreko hitz bakoitza letra bat gehiago edo gutxiago duen aurreko edo ondoko hitzaren anagrama da.

1. Bizkaiko udalerria, Txorierrin.
2. Animalia adarduna.
3. Une honetan.
4. Azkar, bizkor.
5. Bizkaieraz, iratzea, garoa.
6. Daude.
7. Perdigoia.
8. Artzainen aziendak.
9. Balio txikiko diru zaharrak.

SOLUZIOAK

H	A	K	A	R	E	N	A	K	A	L	U	A		
L	E	T	O	R	I	A	K	E	Z	I	A	R	E	
P	A	K	A	I	R	E	T	O	I	Z	I	A	R	E
B	A	L	O	K	E	K	I	I	N	E	U	I	O	A

Hitz gezidunak

Goitik behera

1. Erandio 2. Oreina 3. Orain
4. Arin 5. Ira 6. Dira
7. Draia 8. Ardiak 9. Arditak

REVISTA VASCA DE ADMINISTRACIÓN PÚBLICA

MONOGRÁFICO

La Ley 2/2016, de 7 de abril, de Instituciones Locales de Euskadi

17	Castells Arteché, José Manuel: Presentación/Aurkezpena	301	Del Guayo Castiella, Iñigo: Formas de gestión de los servicios públicos locales en la Ley núm. 2/2016, de 7 de abril, de instituciones locales de Euskadi
21	Larrazabal Basañez, Santiago: <i>Zume hauekin... ekin lanari.</i> Reflexiones sobre la génesis, naturaleza e inserción de la Ley de Instituciones Locales de Euskadi en el peculiar sistema de fuentes del Derecho vasco	349	Etxebarria Etxeita, Ignacio Javier: Organización y funcionamiento municipal y personal directivo público profesional
57	Razquin Lizarraga, Martín María: La Ley de Instituciones Locales de Euskadi: visión general y encuadre del nivel institucional	367	Alonso Higuera, Carmen: El Estatuto de los electos locales
81	Parejo Alfonso, Luciano: El principio de autonomía local en el régimen vasco del gobierno local	471	Galdeano Larizgoitia, Iñaki y Zurutuza Mujika, Sebastián: Financiación de las entidades locales de Euskadi en el marco de la Ley 2/2016, de Instituciones Locales de Euskadi
107	Zafra Víctor, Manuel: Garantías de la autonomía municipal. La participación de los municipios en las instituciones autonómicas	503	Aguado i Cudolà, Vicenç: Los derechos y deberes de las personas vecinas de un municipio de Euskadi
129	Urrutia Libarona, Iñigo: El nuevo régimen jurídico de las lenguas oficiales en la Ley de Instituciones Locales de Euskadi: la evaluación del impacto lingüístico	555	Guichot Reina, Emilio: Transparencia y acceso a la información en las entidades locales vascas
173	Enériz Olaechea, Francisco Javier: La tipología de las entidades locales y las fórmulas institucionales de intermunicipalidad	585	Pindado Sánchez, Fernando: Comentarios a la Ley de Instituciones Locales de Euskadi desde la perspectiva de la regulación de la participación ciudadana
213	Toscano Gil, Francisco: El sistema de atribución de competencias a las entidades locales en la Ley de Instituciones Locales de Euskadi	617	Font Fàbregas, Joan, Fernández-Martínez, José Luis y García Espín, Patricia: Instrumentos para la participación ciudadana y requisitos para su efectividad
269	Velasco Caballero, Francisco: Competencias de los municipios vascos: tipología y régimen jurídico	647	Jiménez Asensio, Rafael: La «Ley Municipal» de Euskadi: ¿Y ahora qué? Naturaleza y retos de la Ley 2/2016, de 7 de abril, de instituciones locales de Euskadi

IVAPen argitalpenak

Aritz IPIÑA BIDAURRAZAGA

La depuración de las empleadas y empleados municipales en Bizkaia durante la Guerra Civil y la dictadura franquista (1936-1976)

Miel A. Elustondo

RESISTENCIA

VASCA ERRESISTENTZIAREN AHOTSAK (1960-1975)

ADMINISTRAZIOA
EUSKARAZ

zure etxean doan jaso nahi baduzu,
idatzi helbide honetara:

IVAP

Donostia-San Sebastián 1
01010 Vitoria-Gasteiz
administrazioeuskaraz@ivap.es

Abizenak

Izena

NAN/IFZ/ENA

Helbidea

Posta-kodea

Herria

Probintzia

Mugikorra

e-posta